

**UNIVERZA V LJUBLJANI**  
**EKONOMSKA FAKULTETA**

**DIPLOMSKO DELO**

**VPLIV PREBIVALSTVENIH SPREMENB IN TRGA DELA  
NA GOSPODARSKO RAST NA KITAJSKEM**

Ljubljana, september 2007

MAJA TALAR

## IZJAVA

Študentka Maja Talar izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom doc. dr. Tjaše Redek, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 07.09.2007

Podpis:

# KAZALO

1 UVOD .....	1
2 Predstavitev Ljudske republike Kitajske.....	2
2.1 Geografski in politični položaj.....	2
2.2 Kratek zgodovinski pregled .....	3
2.3 Kulturne, verske značilnosti.....	7
3 GOSPODARSKI VZPON .....	8
3.1 Kitajska pred reformami .....	8
3.2 Ekonomske reforme od 1978 do 2003 .....	10
3.3 Gospodarsko stanje danes .....	15
4 KLJUČNI DEJAVNIKI RASTI .....	17
4.1 Industrijska proizvodnja.....	18
4.2 Neposredne tuje investicije .....	19
4.3 Gibanje uvoza in izvoza .....	22
5 TRG DELA .....	24
5.1 Zaposlenost.....	24
5.2 Rast produktivnosti in neenakost dohodkov .....	28
5.3 Migracije .....	30
5.4 Demografske spremembe.....	32
5.4.1 Politika enega otroka.....	35
5.4.2 Problemi strukture prebivalstva .....	37
5.4.2.1 Staranje prebivalstva.....	37
5.4.2.2 Nesorazmerje med spoloma .....	38
6 SKLEP.....	38
LITERATURA.....	40
VIRI.....	41



# 1 UVOD

Na Kitajskem imajo problemi popolnoma druge dimenzije kot v okoljih, ki so bližja evropskemu razmišljanju. Zaradi kontinentalnih razsežnosti države in velikanskega števila prebivalstva, ki je združeno v enotnem, centralizirano vodenem političnem sistemu, je njihova država precej različna od ostalih svetovnih velesil.

Druga posebnost kitajskih družbenih razmer je izrazita povezanost in prepletenost političnega in gospodarskega odločanja, ki izvira iz že tradicionalnih časov in se je še okrepila s prevzemom sovjetske državne ureditve ob ustanovitvi Ljudske republike Kitajske.

Diplomsko delo je namenjeno analizi razvoja Kitajske, pri čemer sem se osredotočila na tranzicijo Kitajske ter podrobneje opisala ekonomske reforme. Diplomsko delo je sestavljeno iz petih poglavij, v katerih sem celovito zajela posebnost njihovih družbenih razmer, opisala razloge za zavidljivo gospodarsko rast ter predstavila probleme na trgu dela.

V drugem poglavju sem podrobneje predstavila Ljudsko republiko Kitajsko z geografskega in zgodovinskega vidika. Dotaknila sem se tudi političnega položaja te države in na kratko predstavila še kulturne in verske značilnosti Kitajske, ki imajo precejšen vpliv na življenje Kitajcev.

Tretje poglavje je namenjeno analizi gospodarskega vzpona Kitajske, kjer sem opisala značilnosti kitajskega gospodarstva pred reformami, njihovo vsebino in dodano vrednost za gospodarstvo, ter poglavje zaokročila z informacijami o sedanjem gospodarskem stanju Kitajske.

V četrtem poglavju sem predstavila ključne dejavnike gospodarske rasti na Kitajskem ter opisala najpomembnejše gospodarske kazalce. Diplomsko delo sem razširila s podatki o trgu dela, njegovimi specifikami, poglavje dopolnila s posledicami rasti produktivnosti, ki se odražajo tudi v neenakosti dohodkov. Dotaknila sem se tudi migracij in njihovih demografskih značilnosti. Poglavje sem sklenila z opisom njihove posebne politike enega otroka ter s problemi strukture prebivalstva.

## 2 PREDSTAVITEV LJUDSKE REPUBLIKE KITAJSKE

Kitajska je dežela velikih nasprotij, ujeta med vladavino komunizma in ekonomijo kapitalizma. Ponaša se z neverjetno pestro zgodovino, kulturno in naravno dediščino, vedno hitrejšo ekonomsko in gospodarsko rastjo.

Poznavanje Kitajske, njene zgodovine, političnega in gospodarskega razvoja, pravnega sistema ter predvsem kulture in filozofije je preobsežno za to diplomsko nalogo. Vendar pa se za boljše razumevanje dotaknem vsakega izmed omenjenih področij in tako v nadaljevanju na kratko predstavim zgodovinski pregled razvoja, tako političnega in gospodarskega, kot tudi kulturnega in filozofskega, saj ima slednji ogromen vpliv na miselnost, delovanje in življenje Kitajcev.

### 2.1 Geografski in politični položaj

Kitajska zaseda velik del vzhodne Azije in je, takoj za Kanado in Rusijo, s svojimi 9,6 milijoni kvadratnih kilometrov tretja največja država na svetu in predstavlja petnajstino svetovnega ozemlja. Obdarjena je z edinstveno naravno in kulturno raznolikostjo; na vzhodu jo omejuje 14.000 kilometrov dolga morska obala, na zahodu in jugu pa močna gorovja, prostrane stepe in visoke planote.

Slika 1: Kitajska



Vir: CIA, 2007.

Danes je Kitajska z 1,3 milijarde prebivalcev pravi azijski in svetovni velikan. Prebivalstvo je sestavljeno iz 56 narodov, od katerih ima vsak svoj jezik in kulturo; največjo skupnost predstavljajo Hani, ki sestavljajo približno 93 odstotkov vsega prebivalstva. Da prihaja do drastične rasti prebivalstva, se je vlada začela zavedati šele leta 1982, ko je izvedla štetje

prebivalstva. Uvedla je številne ukrepe, s katerimi želijo omejiti rast prebivalstva, mednje sodi močna propaganda in nagrade za družine z enim otrokom, uzakonitev splava, spodbujanje nadzоровanja rojstev, poznejše poroke. Vendar pa se prebivalstvo kljub naštetim vladnim omejitvam števila rojstev poveča letno za 11 do 12 milijonov (Izvozno okno, 2007).

V zadnjem desetletju Kitajska beleži konstantno visoko gospodarsko rast in se razvija v gospodarsko velesilo. Zaradi ogromnega gospodarskega potenciala in visoke gospodarske rasti postaja Kitajska vse vidnejša na svetovnem prizorišču. Kitajski voditelj Hu Jintao poudarja, da se neustavljive rasti Kitajske ni treba bati. Navaja, da bo Kitajska v prvih 20-ih letih tega stoletja skušala »zgraditi boljšo družbo, razviti gospodarstvo, izboljšati demokracijo, napredovati na področju znanosti in tehnologije ter oblikovati bogatejšo kulturo in bolj harmonično družbo« (BBC Slovene, 2007). Prav tako narašča BDP na prebivalca, ki je v letu 2005 znašal 1.702 dolarjev. Zaradi skromnega financiranja šolstva, kvalificirane delovne sile primanjkuje (Izvozno okno, 2007).

Tradicija kitajskega cesarstva se je začela 221 pr.n.š. s prvim cesarjem Quin Shi Huangdijem in se obdržala skozi 25 dinastij, kar je najdlje, kar se je v zgodovini človeštva obdržala kakšna državna oblika. Danes je Kitajska enopartijska država, ki ji vlada Kitajska komunistična stranka. Parlament predstavlja Nacionalni ljudski kongres, ki ga sestavlja 2.989 delegatov, izvoljenih na ravni provinc, mestnih uprav, avtonomnih regij in oboroženih sil. Predsednik države in generalni sekretar Kitajske komunistične stranke je Hu Jintao, premier pa Wen Jiabao. Do današnje ureditve je prišlo po pestri, burni zgodovini, ki jo na kratko povzamem v nadaljevanju.

## 2.2 Kratek zgodovinski pregled

Kitajska civilizacija je s skoraj 4.000 leti dokumentirane zgodovine, kolikor je star tudi kitajski sistem pisave, med najstarejšimi na svetu (Mwaura, Sutton, Roberts, 1998, str. 212). Do modernega obdobja je bil razvoj Kitajske skorajda neodvisen od dogajanja drugod po svetu; razlog je pripisati neodvisnemu duhu ljudstva ter kitajski izolaciji od drugih civilizacij. Prav tako pa je Kitajska tudi dežela mnogih izumov; tako so uporabljali kompas, smodnik, tisk, svilo, rakete, porcelan itd, mnogo prej kot v Evropi.

V zgodovinskem pregledu sem izpostavila le tiste dogodke, ki so pomembni za nadaljnje razumevanje in nazorno prikazujejo življenjsko filozofijo Kitajcev ter veliko raznolikost dediščine vseh obdobj njihove zgodovine.

Za prvo dokumentirano obdobje kitajske zgodovine šteje obdobje vladavine **cesarstva Shang** (1766-1121 pr.n.š.). Zabeležena je pisana beseda na želvinem oklepu v obliki simbolov vendar se je kasneje razvila v pismenke, ki se uporabljajo v kitajskem jeziku.

Vladavino dinastije Shang je nasledila **dinastija Chou**, v obdobju katere se je moč porazdelila na več držav, ki so se med seboj neprestano bojevale. Kljub temu je takrat prišlo do kulturnega in filozofskega razcveta (Moise, 1994, str. 9 - 10). V tem obdobju je bilo veliko mislecev. Med njimi je bil tudi Konfucij, ki je oblikoval moralne norme za človeško obnašanje ter pravila obnašanja med različnimi člani družbe. Poleg slednjega je bilo še veliko vidnih in pomembnih mislecev, med njimi tudi Lao Tse, ki ga smatrajo za ustanovitelja smeri daoizma, pri kateri se je nagibal k vračanju k naravi. To obdobje je bilo zlato obdobje kitajskega kulturnega razvoja. Podrobneje omenjeni filozofski smeri predstavim v nadaljevanju poglavja.

Po cesarstvu Quinov, ki so nasledili cesarstvo Chou, za katerega je značilna prisvojitve konfucianizma ter kratka vladavina, je na oblast prišla **družina Han** (206 pr.n.š – 220)<sup>1</sup>. Cesarstvo Quin je bilo močno, njegova vojska mogočna in sposobnost vladanja izjemna, vendar pa ne nujno moralna. V času vladanja jim je sicer uspelo združiti državo v eno politično entiteto in spojiti pisani jezik. Centralizirali so administracijo, vendar tudi zažgali in uničili ogromno knjig ter na živo pokopali veliko število učenjakov, ki se niso strinjali s cesarjevim vladanjem. V dosežke tega časa se šteje tudi gradnja velikega kitajskega zidu, ki je Kitajsko ščitil pred tujimi invazijami. Kot zanimivost ter pomembnost tega obdobja naj omenim še, da ime Kitajska izvira prav iz tega obdobja, in sicer iz besede »Qui«, ki se izgovarja kot »Chin« (Morton et al. 2004, str. 45).

Ekonomija v tem času je bila zelo razvita. Vladarji v cesarstvu Han so poskušali doseči stabilno vladanje s poučevanjem konfucianizma. Po koncu cesarstva Han pa je sledilo **obdobje treh kraljestev** (220 – 80), od katerih je po več zanimivih dogodkih prevladalo eno kraljestvo in bilo je ustanovljeno cesarstvo Jin (Morton et al, 2004, str. 109). Do ustanovitve republike Kitajske leta 1911, bi omenila le še cesarstvo Song (960-1126) v katerem je delovala in uspevala kapitalistična ekonomija, ki pa se je od moderne kapitalistične usmeritve razlikovala le v pomanjkanju moderne tehnologije. Zanimiv razlog, zakaj se v tem obdobju znanost ter tehnologija ni razvijala kljub temu, da je imela Kitajska v tem obdobju ogromno znanja, je iskati v takratni kitajski socialni in ekonomski strukturi. Razvoj tehnoloških inovacij je bil omejen zaradi izobilja cenene in izjemno kvalitetne delovne sile, ki je omogočala manjše stroške izdelave kot začetni stroški razvoja in izdelave inovacije. Velja še omeniti, da je v kasnejšem obdobju cesarstva Ming, kitajska flota dosegla Ameriko 70 let pred Kolumbom in obkrožila svet stoletje prej kot Magellan (Morton et al. 2004, str. 41).

---

<sup>1</sup> Po smrti prvega cesarja sta se pojavila dva močna voditelja držav Chu in Han, saj cesarjev sin, ki naj bi ga nasledil, ni bil sposoben vladati. Kljub začetni prevladi države Chu, je le-ta klonila pod državo Han. Voditelj Chu bi sicer lahko sam zavladal cesarstvu, ker je imel možnost odstranitve voditelja države Han. Nek večer ga je namreč povabil na večerjo z namenom, da ga bo plesalec z mečem na njegov znak ubil. Vendar voditelj Chu ni podal znaka, preprost in mogoče nam nerazumljiv razlog pa je tičal v tem, da se je voditelj Han po nasvetu svojega svetovalca za mizo usedel na položaj, ki je ustrezal položaju služabnika. Njegovo gesto je voditelj Chu sprejel kot znak predaje in tako ni videl potrebe, da ga ubije. Seveda temu ni bilo tako in cesarstvo je bilo za slednjega izgubljeno, sledilo je obdobje vladavine družine Han.



**Republika Kitajska** je v letu 1911 prinesla politično razdvojenost, vojne ter ekonomski napredek. Revolucija je uspela po sedmih neuspešnih poskusih strmoglavljenja vlade Qing, saj vlada ni več uživala podpore kitajskega ljudstva. V prvih letih republike Kitajske je bila dežela politično nestabilna ter razdeljena. V poskusu, da bi prevzel vodstvo Kitajske, se je Sun Yat-sen odločil povezati s kitajsko Komunistično stranko. Med leti 1928 do leta 1949 je bila Kitajska vpletena v vojno z Japonsko, kateri je sledila druga svetovna vojna, po koncu katere so komunisti ob boljši organizaciji tudi uživali večjo podporo Kitajcev. Država se je v tem obdobju soočila tudi z inflacijo, ko je obstoječa vlada tiskala denar, s katerim je financirala vojno proti komunistom. Inflacijo so poskušali kasneje zajezi z reformo v letu 1949, in sicer so ljudi prisilili v zamenjavo obstoječe valute v novo, ob nemogočem menjalnem razmerju; ena proti milijon. Vlada je ljudi na krut in surov način prisilila, da so predali vse svoje imetje v zlatu in tuji valuti. Ljudje so bili javno usmrčeni na ulicah Šanghaja, če so obdržali zlato ali tujo valuto. Takšni in podobni incidenti so pravo nasprotje z moralnimi življenjskimi nauki po katerih se ravnajo in živijo. Pričakovano je nato posledična nepopularnost vlade vodila v zmago komunistov in oktobra 1949 je voditelj Mao Zedong razglasil **Ljudsko republiko Kitajsko**.

Nova vlada je prevzela vodstvo države in se je poleg zagotovitve zakona in reda soočala s problemov stabiliziranja cen, kar ji je v kratkem obdobju nekaj mesecev tudi uspelo. Predstavili so novo valuto »juan«, ki v prevodu pomeni »valuta ljudstva«. To obdobje traja od leta 1949, v katerem je tržno gospodarstvo nasledilo dolgoletno plansko gospodarstvo. Prav tako so bile izvedene določene reforme, ki jih podrobneje predstavim v nadaljevanju diplomske naloge. Tukaj bi omenila samo še slabo presojo voditelja Mao Zedonga, ki je predstavil pogubna politična gibanja; »Velik skok naprej« v letu 1959, program izoblikovan za doseganje gospodarskih čudežev ter t.i. »Veliko proletarsko kulturno revolucijo« (1966-1976), ki je nastala z namenom ponovne pridobitve njegove izgubljene politične moči ob polomu prvega gibanja.

»Velik skok naprej« je bil sprožen z namenom, da bi državi omogočil nadoknaditi zaostanke za bolj razvitimi državami. Vendar pa je navsezadnje dosegel ravno nasprotni učinek; ob zmanjševanju pomena ekonomskega planiranja in nerealnih razmišljanjih je povzročil milijonske žrtve zaradi lakote in zmanjšal življenjski standard prebivalcev vse tja do leta 1965, ko je ta dosegel nivo iz leta 1957. V tem času so bile razpisane nerazumljivo visoke norme proizvodnje. Kolektivno kmetovanje je sicer doseglo osovraženo učinkovitost, vendar je po drugi strani kolektivno praznovanje v velikih dvoranah ob bogatih večerjah razsipavalo s potrošnjo pridelanega blaga. Zaradi lakote je bilo izgubljenih več kot 20 milijonov življenj. Vlada je lakoto pripisala slabim vremenskim razmeram.

Naslednje gibanje, ki je nasledilo katastrofalne posledice prejšnjega, je bilo kulturna revolucija. Maovo nezadovoljstvo z veliko ekonomsko in družbeno neenakostjo ter diskriminacija v izobraževanju in želja po večji teži njegove vedno manj upoštevane

besede sta vodila še v en intelektualni biser. Voditelj je začel nagovarjati kitajsko mladino in najstnike naj se pridružijo Rdeči straži. Mobilizirani študentje so uničevali knjižnice, umetnostna dela ter poniževali in ubijali intelektualce ter umetnike (Solomon, 1999, str. 126). Stare knjige in umetnostni zakladi so bili tako uničeni z namenom odstranitve ostanka kulture, ki je vključevala konfucianizem ter kapitalizem. Tako je umrlo veliko intelektualcev, ki naj bi zašli na »cesto kapitalizma« in Kitajska je bila v desetletnem obdobju med 1966 in 1976 v pravem kaosu.

Univerze so bile zaprte, lokalne intelektualce in prebivalce so poslali na podeželje, da so živeli in se učili od kmečkega prebivalstva. Po smrti tega revolucionarnega voditelja v letu 1976, so vodstvo prevzeli bolj pragmatični voditelji Komunistične partije. Danes skušajo Kitajci na to obdobje pozabiti, čeprav so se jim npr. ukinitve visokega šolanja in pošiljanje nadarjenih srednješolcev na fizično delo daleč od doma, globoko vtisnile v spomin.

Po Maovi smrti so mnogi pričakovali nadaljevanje širjenja svobode izražanja in približevanje demokraciji. V nasprotju z nekaterimi bolj svobodomiselnimi kolegi, je Deng Xiaoping nastopil proti demokratičnim težnjam in svoje prepričanje s krvjo zapisal na tla Nebeškega miru. Sledila je krvava zadušitev študentskih demonstracij. Zaradi prikrivanja točni podatki o žrtvah ne bodo nikoli dostopni, po ocenah pa je na trgu umrlo od 700 do 3.000 ljudi (Moise, 1994, str. 215-21). Ta dogodek je še en v nizu krutih političnih potez v zgodovini Kitajske. Kitajska je torej hkrati tudi država, kjer prihaja do množičnega kršenja osnovnih človekovih pravic in krutih, pogosto nepredstavljenih zločinov nad lastnim ljudstvom.

Na kratko pa bi želela omeniti še pravno ureditev Kitajske, saj se tematsko navezuje na kasnejše poglavje, kjer med drugim preučim tudi zaposlenost, pogoje zaposlovanja ter izobrazbo trga dela. Navkljub poglobitvi zakonskega okvira od leta 1979 naprej, je kitajski pravni red mlad in nestabilen in posledično vsaj delno odgovoren za gospodarski kriminal in druge nezakovitosti. Fang (1999, str. 83-85) opaza šest temeljnih pomanjkljivosti<sup>2</sup>, sama bi opozorila posebej na pomanjkljivo izobrazbo, saj je izobrazbena struktura prebivalstva zelo nizka, kar vpliva na slabše poznavanje zakonodaje, s tem pa sovпада tudi dejstvo, da sta na Kitajskem partija in vodstvo vlade tista, ki usmerjata pravo, zato je človeški faktor iznad kitajskega pravnega reda.

---

<sup>2</sup> 1. Na Kitajskem sta partija in vodstvo vlade tista, ki usmerjata pravo.

2. Regulative in administrativni ukrepi vladnih agencij funkcionirajo kot zakoni in veljajo povsod na Kitajskem.

3. V sistemu obstaja še mnogo pravnih vrzeli, še posebej na področju ekonomskih in tržnih zakonov.

4. Implementacija obstoječih zakonov je izredno nizka, zakoni obstajajo bolj na papirju kot v realnem življenju.

5. Nizka izobrazbena stopnja prebivalstva pomeni slabšo poznavanje prava.

6. Obstoječi zakoni se neprestano spreminjajo in dopolnjujejo.

## 2.3 Kulturne, verske značilnosti

Kitajsko kulturo je težko pojasniti v vsej kompleksnosti, najbrž zaradi nezmožnosti razumevanja miselnosti kitajske družbe, njihovega pojmovanja pomembnosti družine, medsebojnih odnosov ter posameznikove umeščenosti v družbo. V tem poglavju predstavim tri največje življenjske nazore, ki so se izoblikovali že v davni preteklosti in se razvijali v sožitju skozi dolgo zgodovino.

V tri največje verske nazore tako spada konfucianizem, ki uči ljubezen do bližnjih, pravičnost, spodobnost, modrost in spoštovanje prednikov ter daoizem, ki poudarja preprosto življenje in stik z naravo. Kasneje so na Kitajsko prihajali še drugi verski nazori, med njimi tudi budizem (Tršar, 2003, str. 10-11).

Konfucianizem ni vera v smislu verovanja v Boga; njegovi nazori pa imajo še vedno močan vpliv na življenje Kitajcev danes. Skozi etiko konfucianizma so se Kitajci naučili biti poštene, trdo delati, biti zvesti in predani svojim prijateljem ter delati v družbeno dobro. To je optimistična doktrina, saj uči, da so ljudje v osnovi dobri, vseeno pa ne podpira ideje napredka. Kitajci verujejo, da je dobro moralno obnašanje bolj pomembno kot preprosto sledenje zakonom, ki morda niso niti etični. Po načelih konfucianizma verujejo v žrtvovanje osebnih interesov ter lastne svobode za služenje skupnemu dobremu v družbi. Mogoče je tukaj primerna izjava bivšega ameriškega predsednika J.F. Kennedyja, ki je nekoč dejal: »Ne vprašajte kaj lahko naredi država za vas, ampak kaj lahko vi naredite za državo«. Doktrina konfucianizma se popolnoma sklada z omenjeno mislijo. Najpomembnejša načela ureditve sveta po Konfucijevem nauku so zajeta v moralni vzgoji<sup>3</sup>, medsebojnih odnosih<sup>4</sup>, v pomenu družine<sup>5</sup>, v spoštovanju hierarhije<sup>6</sup>, v iskanju harmonije<sup>7</sup> ter konceptu obraza<sup>8</sup> (Pungartnik, 2003, str. 12-24).

---

<sup>3</sup> Kljub vnaprej dani in naravno pogojeni družbeni neenakosti ima vsak človek možnost postati »plemenit«, v kolikor posebej pet temeljnih vrlin: človečnost in dobroto, poštenost in pravičnost, zvestoba ali zanesljivost, prizanesljivost in strpnost ter iskrenost ali poštenost

<sup>4</sup> Obstaja pet glavnih medsebojnih odnosov; odnos med vladarjem in podložnikom, očetom in sinom, možem in ženo, starejšim in mlajšim bratom ter med starejšim in mlajšim prijateljem. Vsi odnosi razen zadnjega so zasnovani na strogi hierarhiji. Ženskam je konfucianizem nalagal zelo konkretna pravila vedenja, med katerimi so najbolj znane tri podrejenosti (pred poroko je ženska podrejena očetu, po poroki možu in po njegovi smrti najstarejšemu sinu) ter štiri vrline (moralnost, jezik, fizični izgled in delo) (Zhang, Joliberg, 2003, str. 3)

<sup>5</sup> Družina ima velik pomen na Kitajskem. Posameznik na Kitajskem nikdar ne zaživi samostojno, izven kolektiva, ki mu pripada in katerega osnova je njegova družina. Otroci dejansko nikoli ne postanejo popolnoma neodvisni od staršev. Še vedno pa se preferira moški potomec, ki bo ostal del družine, medtem ko se za hčer smatra, da bo postala članica moževe družine.

<sup>6</sup> Družbeni red ima prednost pred pravicami posameznika in po Konfuciju ima vsak v družbi določeno mesto. Za Kitajsko socializacijo je značilno vzgajanje poslušnosti, pravičnega vedenja, sprejemanje družbenih dolžnosti namesto samostojnosti, samozavesti in kreativnosti. Kitajsko komuniciranje je v poslušanje usmerjeno komuniciranje. Pravica do govora narašča s starostjo, izkušnostjo in strokovnostjo (Jacobs, Gao, Herbig, 1995, str. 30).

<sup>7</sup> Kitajci se izogibajo ostrim razsodbam in kritikam in težno vodijo povsem odkrit dialog, razen v družbi zaupnih prijateljev, saj neposreden konflikt vznemirja harmonija medsebojnih odnosov in povzroča »izgubo obraza« vpletenih.

Poleg konfucianizma pa so močno prisotna v življenju Kitajcev tudi verska načela daoizma ter budizma. Daoizem je v marsičem nasprotje konfucianizma, raje kot na moralno družbeno držo se obrača stran od družbe, v čaščenje narave Čuang-tzu (Lamut, 1991, str. 255). Budistični nauk pa istoveti življenje s trpljenjem, izpod katerega se je močno osvoboditi z odrekanjem omejenosti družbenih zvez. Na Kitajsko je budizem prodril okoli leta 65 in vrhunec svoje moči dosegel v obdobju dinastije Tang (618-906), ko so cesarji velikodušno podpirali budistične študije, umetnost in samostane.

Ljudje se sprašujejo kako Kitajski v zadnjih treh desetletjih tako dobro uspeva, kljub temu, da so se ekonomske reforme začele šele leta 1978. Iz ekonomskega vidika vzpon kitajskega gospodarstva ni pripisati čudežu. Po vzpostavitvi politične stabilnosti in vpeljanim zakonom, so k gospodarskemu uspehu Kitajske prispevale tržne institucije, kvalitetna in poceni delovna sila ter prednost vpeljave tehnologije, ki so jo poprej razvite države razvile in dodelale. Iz zgodovinskega pogleda pa je Kitajski šlo dobro dolgo obdobje. Navkljub nekaterim izredno težkim zgodovinskim razmeram si je opomogla, saj je »motnja« trajala skupno nekaj stoletij na 4.000 let podlage. Kitajski je torej uspelo ne le preživeti, ampak tudi ponovno pridobiti močno pozicijo v svetovnem gospodarstvu. V nadaljevanju podrobneje predstavim reforme, ki jih je Kitajska vpeljala v gospodarstvo.

### **3 GOSPODARSKI VZPON**

Ljudska republika Kitajska je ob svojem nastanku podedovala revščino, saj je ob koncu dinastij vladala nemogoča gospodarska in socialna atmosfera (kriza). Kitajska je bila dolga leta agrarna država s strahotnimi socialnimi razlikami in številnimi posebnostmi tako na kulturnem, zgodovinskem, tehnološkem in geografskem področju (Saje, 1999, str. 53). Geografska razsežnost ter reliefna raznolikost je združila velikansko število prebivalstva v skupno, centralizirano upravljano državo. Verskih in zgodovinskih posebnosti sem se dotaknila že v prvem poglavju, v nadaljevanju pa predstavim še gospodarsko okolje, ki je v zadnjih letih omogočilo hitro gospodarsko rast in povzdignilo Kitajsko med svetovne gospodarske velesile.

#### **3.1 Kitajska pred reformami**

Leta 1949, po dolгих letih nemoči in vmešavanja tujcev, so Kitajci spet postali neodvisni. Prišlo je do velikega preobrata, razglašena je bila Ljudska republika Kitajska, kar je pomenilo velik val sprememb v političnem in ekonomskem okolju. Kitajska vlada je od velike vojne podedovala razdejano agrarno ekonomijo, 89,4% populacije je živelo na

---

<sup>8</sup> »Obraz« bi lahko opisali kot posameznikovo družbeno podobo, družbeno oznako. Tako izguba obraza pomeni sramoto ter škoduje tako posamezniku kot tudi njegovim bližjim.

deželi in industrija je predstavljala le 12,6% BDP (Hirshleifer, 1987, str. 221). Bila je med najrevnejšimi državami tistega časa, prebivalstvo pa se je večinoma preživljalo z obdelovanjem zemlje, ki je bila njihov večinski vir dohodka. Spremembe so bile nujne in z namenom, da bi oživili celotno Kitajsko, so zelo spremenili formalna pravila in posledično predvsem politično in ekonomsko okolje.

Mao Zedong je v skoraj tridesetih letih vladanja (od 1949 do 1976) verjel, da je moč dežele v ljudeh, zato so komunisti vzeli zemljo fevdalcem in jo dali kmetom v obdelavo. Ko so si opomogli od vojne, so uspešno izvedli agrarno reformo, mobilizirali resurse in zmanjšali nezaposlenost. V tistem času komunizma je razvit sektor težke industrije pomenil simbol nacionalne moči.

Do leta 1957 so bili zelo uspešni, vendar se reforme niso prilagajale potrebam okolja in Maov »Veliki skok naprej«<sup>9</sup> je gospodarsko gledano predstavljal silno polomijo, katero je kasneje reševal Chun Yun. Leta 1961 – 1966 so bila v znamenju njegove ekonomske politike; nekateri avtorji to fazo imenujejo kot leninistični model, ki ga je Lenin poskušal uvajati v zgodnjih obdobjih, glavna naloga tega pristopa pa je bila uskladiti delovanje gospodarstva (Saje, 1999, str. 51). Kljub velikemu neuspehu je Mao vseeno želel ponovno prevzeti oblast in gospodarstvo ponovno vrniti v maoistični model – izkušnja, da se s kmetijstvom ne sme igrati, je vodila tokrat v kulturno revolucijo, ki v kmetijstvo skoraj ni posegala. Na gospodarskem področju v kmetijstvu zato ni prišlo do pretresov, v industrijskem sektorju pa je prišlo do zaustavitve razvoja rasti. Problem brezposelnosti je Mao Zedong npr. reševal tako, da je mestno mladino poslal na podeželje, kjer naj bi se učila od kmetov.

Prva ocena je pokazala, da vodstvo tudi tega gibanja ni povsem obvladovalo, krivica in škoda je bila hujša od dosežkov. Gibanje je razbilo državni sistem vendar hkrati ni vzpostavilo novega. Infrastruktura tako ni delovala, v šolah so bile izredne razmere, razpustili so upravne službe, zaprli kulturne objekte, 20 milijonov ljudi poslali na »prevzgojo« v taborišča itd. Tokrat so bila prizadeta predvsem mesta (Saje, 1999, str. 7). Spremembe so bile nujno potrebne in so se začele z reformami po Maovi smrti v sedemdesetih tudi postopoma izvajati.

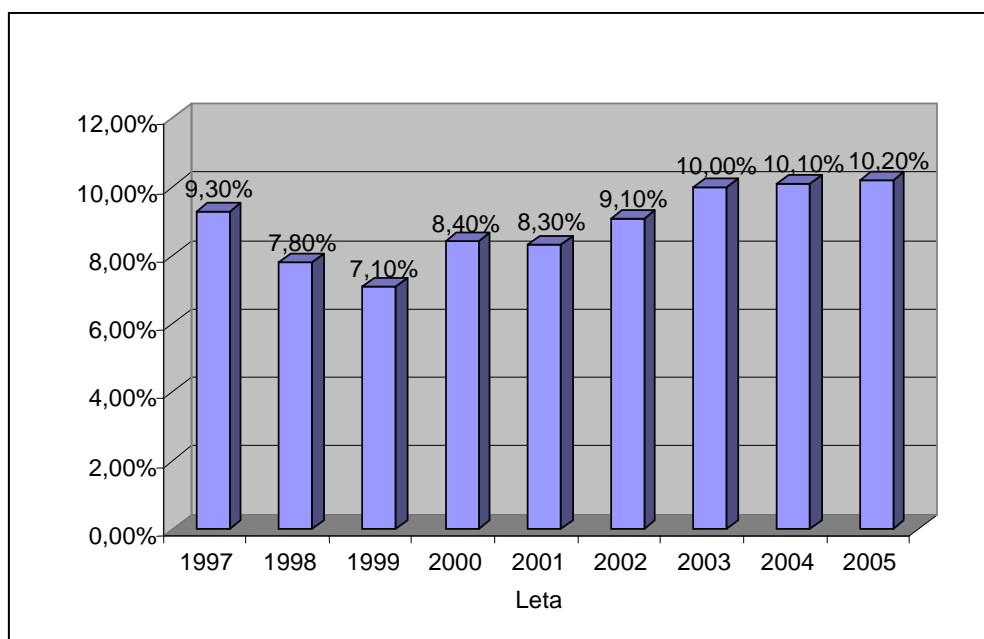
Nekoč zaprto in plansko gospodarstvo tako v zadnjih petnajstih letih previdno uvaja tržne reforme, ki pa ne smejo ogroziti enopartijskega sistema. Poleg ZDA je Kitajska največja prejemnica tujih naložb v svetu. Najbolj pogosta oblika tujih vlaganj pa je ustanavljanje

---

<sup>9</sup> V velikem skoku so namreč panično želeli zvišati proizvodnjo jekla (za 35%). Posledično so množično mobilizirali velik del kmečkega prebivalstva z namenom zvišanja proizvodnje jekla (ravno v času pobiranja poljščin, so vodili kmete v delovne akcije) zato je prihajalo do velikih izpadov – prehrana je bila minimalna, kar je vodilo do množične lakote in umiranja. Poleg izpada proizvodnje hrane so situacijo ostrili še drugi dejavniki; vremenske katastrofe, demonstracije, slabo organiziran transport in mentaliteta partijskih kadrov. Najhujše posledice so se pokazale v kmetijstvu (ob pravem času niso pobirali pridelkov), kjer so bila nesorazmerja največja (Saje, 1999, str. 5).

družb v 100-odstotnem tujem lastništvu. Največ naložb Kitajska beleži v industrijskem sektorju (v zadnjem času tudi v nepremičninskem), najmanj pa v storitvenem, kjer vlada vodi omejevalno politiko. Kitajska je ena redkih držav, kjer je državni sektor skoraj tako pomemben kot zasebni, privatizacija pa je tema, o kateri se le previdno razpravlja. Prioritetne naloge so ohranjanje vzdržne in visoke gospodarske rasti, tujih in domačih naložb ter zunanjetrgovinske menjave, nizke inflacije, zmanjševanje brezposelnosti in prirastka prebivalstva. Hitra rast je bila zagotovljena predvsem z velikimi domačimi in tujimi naložbami. Največji delež BDP še vedno ustvari predelovalna industrija (visokih 40,8 odstotka), storitve ustvarijo 40,7 odstotka BDP, kmetijstvo pa 13,1 odstotka (Izvozno okno, 2007). Na Sliki 2 sem prikazala rast realnega BDP v zadnjih letih.

Slika 2: Realna rast BDP v obdobju 1997 – 2005 (v odstotkih)



Vir: Izvozno okno, 2007.

V nadaljevanju na kratko predstavim ukrepe kitajske politike, ki so privedli do zabeležene gospodarske rasti in posledično tako političnega kot gospodarskega razvoja Kitajske.

### 3.2 Ekonomske reforme od 1978 do 2003

Maova smrt 9. septembra leta 1976 je odprla pot spremembam, ki jih je Kitajska nujno potrebovala. In na 3. plenumu je prišlo do odločilnega zasuka v prid reformne struje (Saje, 1999, str. 63). Leto 1978 je bilo tako prelomno leto, saj je po Maovi smrti, Deng Xiaoping sprejel drugačne doktrine in Kitajsko usmeril v svet (Aziz, Duenwald, 2001, str. 5). Takrat se je začela reforma, ki je temelj današnjih uspehov in se še danes odvija. Zadnjih dvajset let smo priča izjemni gospodarski rasti. V dveh desetletjih se je Kitajska spremenila iz centralno-planskega v veliko bolj tržno gospodarstvo. Reforme so prišle

precej spontano: reforma kmetijstva, odprtje ekonomije, fiskalna decentralizacija in reforma državnih podjetij (Qian, 1999, str. 5).

S postopnim uvajanjem reform od leta 1978 do 2003 je Kitajska dosegla zares presenetljive rezultate. Uspelo ji je namreč za več kot sedem krat povečati svoj BDP, NTI (neposredne tuje investicije) so presegle skupne tuje investicije na Japonskem od druge svetovne vojne, beležila je konstantno visok zunanje trgovinski presežek, prav tako pa je prišlo tudi do velikega infrastrukturnega razvoja.

#### **a) PRVA FAZA REFORM 1978 – 1982**

Reforme so prinesle nove vrednote in razmerja v družbi, kot na primer bogatenje nekaterih slojev, decentralizacijo odločanja, uvajanje pravnega reda, zmanjševanje vpliva partije, manjšanje in posodabljanje birokratskega aparata, hitrejše prevzemanje zahodnjaških navad in nov položaj vojske (Morris, Etkin, Helms, 2001, str. 30). Tako so omenjene reforme omogočile prehod iz centralnega planiranja na kapitalistično prakso, ki temelji na tržni ekonomiji, osvoboditvi kontrole cen, privatni lastnini posestev in podjetij, trgu delnic in obnovi ekonomskega sektorja.

##### ***Reforma kmetijstva***

V novih razmerah se je na osnovi lokacijskih iniciativ kot najbolj učinkovita oblika hitro uveljavil sistem pogodbenega zakupa zemljišč z družino kot osnovno enoto. Reformisti so podprli tak način gospodarjenja in ga začeli širiti po vsej deželi, kar je pomenilo uspešen začetek reform na podeželju (Saje, 1999, str. 63). Zemljo, ki je pripadala zadrugam, so si razdelili za obdelovanje med gospodinjstva. Tako so si pridobili skoraj vse pravice upravljanja in organiziranja, le zemlje niso imeli v lasti. Ta reforma je bila prva uspešna reforma na Kitajskem, saj so s povečanjem svoboščin ter liberalizacijo cen dosegli zvišanje produktivnosti v kmetijstvu.

##### ***Odpiranje gospodarstva***

Druga smer njihovih prizadevanj je bilo odpiranje posebnih gospodarskih con, ki bi pomenile priliv tujega kapitala in tehnologije in bi služile tudi kot laboratorij za preizkuse delovanja sodobnega tržnega gospodarstva. V prvi fazi so se odločili za odprtje štirih takšnih con na jugu države, ki so bile tako zaradi ideološke občutljivosti te teme, dovolj oddaljene od glavnih političnih centrov (Saje, 1999, str. 8). Te cone so imele nižje davke in drugačen birokratski aparat, dobile so pridih tržnega sistema. Od leta 1949 so bili Kitajci namreč spet zelo zaprti za zunanji svet, saj jim je nasilno odpiranje s strani kolonialni sil v preteklosti pustilo grenak priokus glede koristnosti trgovanja s tujci, posebno z zahodnjaki. Leta 1960 so se po konfliktu s Sovjeti zaprli še za svoje ideološke brate. Zato je bil leta 1979 narejen previden, a nujen korak odprtja navzven. Rezultati so presunljivi, kitajska zunanja trgovina se je namreč v času po letu 1978 povečala in samo izvoz je v letu 2000 znašal 249 milijard ameriških dolarjev (Izvozno okno, 2007).

### ***Reforma podjetij***

Na Kitajskem je vladal centralno planski sistem gospodarstva, kjer državna podjetja niso imela veliko možnosti odločanja. Vse glavne odločitve so sprejeli v državnih institucijah in so bile tako v pristojnosti vlade, ki so jih upravljale. Od reform naprej so državna podjetja dobila večjo samostojnost pri oblikovanju cenovne politike in tako je večina cen prišla izpod državnega nadzora v domeno svobodnega oblikovanja na trgu. Na začetku so na poskusni bazi podjetjem dovolili, da zadržijo dobičke, ki presegajo planski okvir. Reforma je bila premajhna in ni bila zmožna zdržati pritiskov starega načina. Učinkovita reforma je prišla šele leta 1984 skozi sistem pogodbene odgovornosti. Reforme so napredovale še na področju odpiranja v svet, kjer je bil pomemben premik, da so odprta območja posebnih gospodarskih con razširili v porečje Dolge reke (Saje, 1999, str. 58). Prav tako so reforme kasneje dale možnost večjega odločanja managerjem, kar je zopet doprineslo k pospeševanju učinkovitosti. Postali so bolj svobodni pri določanju ciljev podjetja ter odobrili nagrajevanje po učinkovitosti. Dobili so tudi pravico za odpuščanje slabih delavcev in pravico zadrževanja dobičkov, da bi jih lahko v prihodnosti investirali. Odprli so vrata tujim investicijam, kar je bistveno doprineslo k prestrukturiranju gospodarstva.

### **b) NADALJEVANJE REFORM 1984-2000**

Liberalna struja je v letu 1984 začela z novim ciklusom pobud, s širjenjem reform na področju industrije in mestnega gospodarstva, odpiranjem dodatnih posebnih gospodarskih con in z decentralizacijo upravljanja v podjetjih (Saje, 1999, str. 9). Leta 1985 so na Kitajskem uvedli dvotirnost, ki je dopustila soobstoj plana in trga. Podjetje je moralo izpolniti količinski in vrednostni plan, presežke pa je lahko prodajalo na prostem trgu po tržnih cenah. Ker je bil plan fiksen, je trg lahko rasel (Roland, 2000, str. 149). Poleg pozitivnih učinkov tega pristopa so se pojavile tudi določene težave vendar jih ne gre pogojevati samo z dvotirnim sistemom. Pri tem imam v mislih predvsem problem korupcije, ki pa je obstajal še preden so uvedli dvotirni sistem liberalizacije<sup>10</sup>.

Neposredna težava dvotirnega sistema se pojavi, kadar želimo prodati kakšne zastarele nezaželene proizvode po planski ceni, ki je višja od tržne. Povpraševanje po takšnih proizvodih pade zaradi dodatne neplanske ponudbe, ki je bolj tržno naravnana (Roland, 2000, str. 135-137). Vendar pa je bistvena odlika tega sistema, da zavaruje tiste, ki bi z reformo izgubili, drugim pa omogoči, da si v vzporednem sistemu izborijo določene koristi.

---

<sup>10</sup> Lažje je biti reven, če je tudi tvoja okolica revna in tako niti ne veš, česa vse ti primanjkuje. Če pa se v okolici pojavi nekoliko premožnih, ljudje vidijo za kaj vse so prikrajšani in se težje sprijaznijo s pomanjkanjem. Takšno stanje povečuje občutek korupcije. Kitajci sami pa so se v zadnjih letih korupcije lotili z veliko vnemo. Tako so obsodili visoke vladne predstavnike na dolgoletne zaporne ali celo smrtne kazni, ko so jih spoznali za krive korupcijskih dejanj.



Ob reformah pa se je družbeni produkt podvojil. Ker so toliko proizvajali, je trg postajal zasičen, začela je delovati konkurenca in posledično je imel potrošnik možnost izbire. Leta 1997 se pojavila azijska finančna kriza. Kitajska je v tistem času poskušala zavarovati svojo valuto in efekti širjenja krize so se počasi ustavili. Izvoz na vzhodni trg je sicer upadel, vendar so ga poskušali nadomestiti s prodajo na zahodni trg. Soočili pa so se tudi z izpadom turističnih dohodkov iz dežel vzhodne Azije. Ker pa je imelo to negativne vplive na kitajsko tržišče, je država z velikimi investicijskimi projekti zadržala stopnjo rasti na 6 do 7% v letih 1997, 1998 (Saje, 1999, str. 70).

Danes je napredek pri državnih podjetjih očiten. Državna podjetja so postala celo dobičkonosna. Pomemben podatek o kitajskem gospodarstvu je tudi ta, da se je Kitajska v letu 2001 pridružila Svetovni trgovinski organizaciji (World Trade Organisation, WTO), kar ji je prineslo nove priložnosti in izzive (Izvozno okno, 2007).

Na Kitajskem so v tem času izvedli tudi finančno reformo, s katero je prej centralna in komercialna banka, razdelila svoj komercialni del med tiri specializirane banke. Prav tako je prišlo do sprememb pogodbenih odgovornosti, ki je povečal avtonomijo podjetij, oblikovati pa se je začel tudi privatni sektor. Hkrati so se izvajale tudi politične reforme. Mnogi zunanji opazovalci vidijo Kitajsko kot deželo z mnogimi ekonomskimi reformami in skoraj nič političnimi (Tršar, 2003, str. 20). Politične reforme so bile glede na razmerje sprememb v primerjavi z ekonomskim razvojem neprimerljive. Kitajsko gospodarstvo je pred letom 1978 raslo po 6,0% povprečni letni stopnji, po letu 1978 pa raste po 9,0% povprečni letni stopnji. V nekaj najuspešnejših letih, v sredini osemdesetih in v letih 1992-94, je stopnja rasti znašala do 13%. Kitajske niti azijska finančna kriza niti stagnacija svetovne ekonomije v letu 2002 nista preveč prizadeli, rast Kitajske je vseskozi ostala močna. Učinkovita je tudi v menjavi s tujino, v obdobju od 1978 do 2001 se je zunanja trgovina povečala od 15 milijard dolarjev na 500 milijard dolarjev letno, kar jo umešča na sedmo mesto v zunanji trgovini. Nobena država se ni tako hitro uveljavila na mednarodnih trgih, saj je rast zunanje menjave presegla celo Japonsko, ki je v šestdesetih in sedemdesetih letih imela pravo »eksplozijo« rasti in širitve na tuje trge (Tršar, 2003, str. 36). Partija sicer še ostaja na vrhu oblasti vendar pa je režim spustil iz rok kontrolo nad trgom in lastništvom proizvodjalnih sredstev, kar je bil pomemben korak<sup>11</sup>.

---

<sup>11</sup> Včasih je partija nadzirala vse vidike življenja. Nadzirali so, kje boš živel, racionalizirali hrano, dajali službe ob končanju kakršne koli šole in v resnici imeli kontrolo nad skoraj vsakim človeškim življenjem. Sedaj obstaja trg dela, stanovanjska vprašanja v mestih so v privatnih rokah, ni več delovnih enot, na katere je bil kitajski človek vse življenje vezan. Nadzor nad tem, kje živijo ljudje, je še vedno v veljavi, vendar se lahko že na vlaku opazi ogromno število mladih iz podeželja, ki redno migrirajo in si iščejo sezonska dela v mestih. Sprejeli so tudi nekaj zakonov, ki dovoljujejo državljanom, da tožijo državo.

V podrobnosti navedenih reform se ne bom spuščala, želela sem jih samo omeniti, saj za samo strukturo in vsebino diplomske naloge v nadaljevanju niso pomembne. Dotaknila sem se samo še značilnosti ekonomskih reform, ki jih je Kitajska lahko uporabila prav zaradi svojih posebnosti, katere sem že omenjala.

Glavne značilnosti izvajanja ekonomskih reform na Kitajskem so tri:

#### **a) Postopnost**

S tem pristopom so se spremembe uvajale počasi in tako posledično niso povzročile velikih pretresov in škode v gospodarstvu. Postopnost je nasprotje pristopa, ki je bil značilen za vzhodno in centralno evropsko tranzicijo ter države bivše Sovjetske zveze. V vzhodnoevropskih gospodarstvih so hitre spremembe privedle do zmede in velikih padcev BDP, čemur se je Kitajska izognila (Tršar, 2003, str.17). Spreminjanje kitajskega gospodarstva tako poteka že 24 let in kljub težavam, ki Kitajski še vedno ostajajo, pa od začetka reform do danes država beleži pozitivno gospodarsko rast.

#### **b) Eksperimentalnost**

Ta metoda je bila mogoča zaradi ogromne velikosti dežele, saj je prostranost omogočila preizkušanje različnih teoretičnih pristopov na omejenih geografskih področjih. Kitajska je najprej začela z agrarno reformo in jo nato prenašala še na druga področja svoje tranzicije. Pristop, ki se je izkazal za učinkovitega, so nato uporabili na državnem nivoju (Šutić, 2002, str. 8). Prednosti so očitne, saj ne pride do uporabe napačnega modela na državnem nivoju, kjer bi bili stroški takšnega spodletelega poskusa precej visoki. V kitajskem prehodu od centralnega plana k trgu je ta pristop regionalnega preizkušanja odigral pomembno vlogo.

#### **c) Dvotirnost**

Ta pristop je oživil podjetnost »Kitajca«, ker mu je dovolila, da proda več od plana in s tem tudi zasluži. Dvotirnost pomeni, da objekt prestrukturiranja ločimo na dva dela, hkrati pa ne povzroči gospodarskega šoka. Prvi planski del ostane tak kot je bil, količine proizvodov kot tudi cene ostanejo nespremenjene, drugi tržni del pa da podjetjem svobodo tako glede količine kot tudi cene njihovih proizvodov, vendar ta svoboda velja le za nadplansko proizvodnjo. Cene so se tako oblikovale po mejnih stroških, saj proizvajalci stremijo za največjim možnim dobičkom (Tršar, 2003, str. 18). Vendar pa je lahko metoda uspešna le, če obstaja nadzorna oblast, ki nadzoruje izvrševanje plana in ima možnost sankcioniranja. Ta pristop je do pozitivnih sprememb pripeljal brez zmede, velikih padcev proizvodnje in masovnega odpuščanja delavcev.

Potem, ko se je dvotirni sistem pokazal za učinkovitega v kmetijstvu, so ga uporabili še v industriji. Tako je nastal trg nadplanske proizvodnje.

Poleg vseh reform pa so k uspehu prispevali tudi trije dogodki, ki jih prištevajo med dejavnike uspeha; in sicer gre za vrnitev Hong Konga leta 1997, kar je pomenilo konec tujega imperializma na Kitajskem. Hong Kong je bil namreč angleška kolonija kar 156 let, od leta 1842 do 1997. Drugemu dejavniku uspeha šteje razvoj ameriške in kitajske politike, s katerim so rešili medsebojne probleme v odnosih predvsem na področju človekovih pravic, jedrskega orožja ter situacije glede Tibeta in Tajvana. Tretjemu dejavniku uspeha pa prištevajo napredek na področju sodne oblasti, saj je bila le-ta najšibkejši del na Kitajskem. Uvedli so pravico do obrambe, sprejemajo se tudi novitete, vendar je v samem delovanju še vedno prisotna stara mentaliteta (Saje, 1999, str. 71)<sup>12</sup>.

Vendar pa ne morem mimo dejstva, da ne bi poleg zavirljive gospodarske rasti Kitajske omenila tudi hkratno povečevanje neenakosti kitajskega prebivalstva. Gospodarski napredek je bil hitrejši v obalnih področjih kot v notranjosti Kitajske, posledično obstaja velika neenakost med dohodkom na prebivalca med regijami (Tršar, 2003, str. 33). Določeni sloji ljudi so res obogateli vendar pa je med prebivalci kar 130 milijonov Kitajcev, ki se uvrščajo med ljudi, ki živijo v veliki revščini, na robu preživetja. Poleg neenakosti pa Kitajsko pestijo še drugi problemi. Danes namreč spada Kitajska tudi med države, ki se najhitreje starajo (politika enega otroka)<sup>13</sup>. Hkrati pa jim grozi še poslabšanje življenjskega okolja zaradi onesnaženja zraka, erozije zemlje, zaradi česar izgubljajo plodno zemljo za obdelovanje.

### 3.3 Gospodarsko stanje danes

V obdobju hladne vojne so v ospredje prihajali Rusi. Današnje obdobje pa bi lahko glede na v nadaljevanju predstavljene podatke opisali s prihodom Kitajcev. Danes postaja očitno, da se Kitajci počasi vračajo na vodilni položaj, ki so ga v zgodovini že imeli, saj je vse do 19. stoletja kitajsko gospodarstvo tvorilo tretjino globalnega BDP, medtem ko se deleži tako ZDA kot Evrope vztrajno manjšajo. Svet se je sicer šele decembra 2004 začel dobro zavedati, da Kitajci prihajajo, kar je malo pozno glede na to, da je Svetovna trgovinska organizacija sprejela odločitev o tem že leta 1994.

Kitajska je v obdobju 1996-2004 rasla ves čas približno enkrat več kot svetovna rast BDP; leta 2004 z 9,5% v primerjavi s 5,0% svetovno rastjo, leta 2001 pa je bila skoraj 3 krat

---

<sup>12</sup> Uradniki v nekem okraju so bili hkrati tudi sodniki. Pri nas ima obtoženi neke pravice in se lahko brani, na Kitajskem pa tega ni. Če si bil postavljen pred sodišče, si bil v bistvu že obsojen. Ne presojujejo o tem ali si sploh kriv ali ne. Ta sistem je veliko bolj zastrašujoč. Vendar pa na Kitajskem, prekrški ne pridejo tako hitro na sodišče kot pri nas. To je zadnja možnost. Zato so se vedno skušali izogniti sodiščem, spor so skušali sami zgladiti.

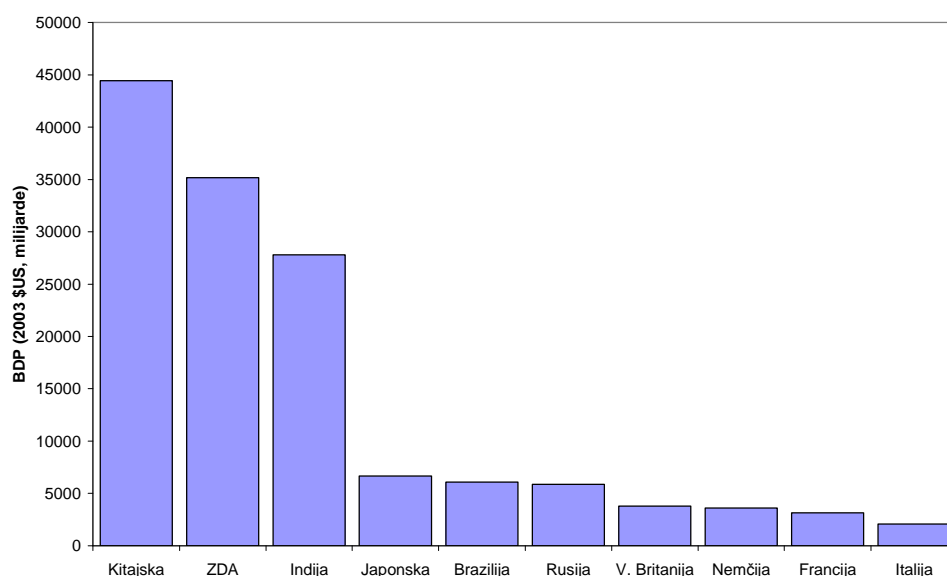
<sup>13</sup> Mao Zedong je imel ravno nasprotno politiko, in sicer je spodbujal rojstva in ustvaril nepotrebne demografske sunke. Zagovarjal je načelo »Več ljudi, več moči« na katero so kasneje kitajski voditelji sunkovito odgovorili z enako kontroverzno politiko enega otroka.

višja. Kitajci sicer za takšno gospodarsko rast počno samo to, kar so razvite države počele v svoji zgodnji fazi industrializacije (Svetličič, Sicherl, 2006, str. 1).

Z globalizacijo je Kitajska postala grožnja s svojo poplavo tekstilnih izdelkov, ob osredotočanju na njihov izvoz delovno intenzivnih tekstilnih izdelkov pa se je spregledal pomemben podatek. Kitajci so namreč po podatkih OECD leta 2004 postali z izvozom 180 milijard dolarjev največji izvozniki proizvodov informacijsko-komunikacijske tehnologije<sup>14</sup>. Trgi razvitih držav bodo s takšnim tempom postali počasi zapolnjeni s kitajskim izvozom zahtevnejših izdelkov.

Po prognozah Goldman Sachsa naj bi bilo kitajsko gospodarstvo po pariteti kupne moči leta 2025 skoraj še enkrat večje od ameriškega in kar 3 krat večje od evropskega (Svetličič, Sicher, 2006, str.6). Že današnji deleži v svetovnem BDP po kupni moči Evrope, ZDA in Kitajske so povsem drugačni kot so bili v preteklosti<sup>15</sup>. Medtem ko je triada držav ZDA, Evropske Unije in Japonske zgubljala svoj svetovni delež v visoko tehnoloških izdelkih, ga je Kitajska bistveno povečala (Svetličič, Sicherl, 2006, str. 11). Na Sliki 3 so predstavljena največja gospodarstva leta 2050 po velikosti BDP, s katere je razviden svetovni gospodarski položaj Kitajske v primeru nadaljevanja njene izjemne gospodarske rasti.

Slika 3: Največja gospodarstva leta 2050 po kupni moči (stalne cene leta 2003)



Vir: Wilson, Purushothaman, 2003, str. 4.

Kitajski srednji razred bo v letu 2010 štel že 150 milijonov, do leta 2020 pa naj bi tvoril že okoli 40% vsega prebivalstva (podvojitvev v primerjavi s sedanjim stanjem). Ta podatek

<sup>14</sup> Rast tehnološko in kapitalno intenzivnih izdelkov je v obdobju 1995-2001 dosegla kar 15% (Svetličič, Sicherl, 2006, str. 11).

<sup>15</sup> Evropski je od leta 1960 padel od malo izpod 25% na današnjih 20%, ZDA od 28% tudi na okoli 20%, Kitajska pa je svoj delež povečala od skromnih 2,5% na današnjih 13%. Kitajska bo po teh izračunih po velikosti svojega BDP dohitela VB l. 2005, Nemčijo 2010 Japonsko 2015 in ZDA l. 2040 (Time.com, 2007).

sicer predstavlja velik potencial za evropske proizvajalce blaga široke potrošnje, ni pa edini razlog, zakaj je v interesu celega sveta, da Kitajsko gospodarstvo uspe. Situacija bi bila najbrž precej bolj neprijetna, če bi se jim na tej poti kaj zalomilo. V primeru politične krize in recesije bi bilo namreč realno pričakovati milijone kitajskih beguncev (Svetličič, Sicherl, 2006, str. 22).

V zadnjih treh desetletjih je bila povprečna letna gospodarska rast na Kitajskem skoraj deset odstotna (Hessler, 2007, str 110). Danes je država tretja največja proizvajalka industrijskega blaga z 12 % deležem v svetovni industrijski proizvodnji. Nepovratna zgodovinska tendenca od kmetijstva<sup>16</sup>, preko industrije k storitvam<sup>17</sup> se zdi neustavljiva (Svetličič, Sicherl, 2006, str. 10). Najhitreje rastoči sektor kitajskega gospodarstva je storitveni, njegova vrednost naj bi po pričakovanjih v letu 2010 dosegla 500 milijard evrov, kar predstavlja priložnost za evropske ponudnike poslovnih storitev.

Kitajci pa tudi sami postajajo pomembni potrošniki vse zahtevnejših izdelkov, povprašujejo po blagovnih znamkah tako kot potrošniki v vseh tranzicijskih državah, ker poprej do njih niso imeli dostopa. Čeprav proizvodi nizkih tehnologij tvorijo še vedno glavnino izvoza Kitajskem pa se od l. 2000 hitro krepi tudi delež srednje in visoko tehnološko intenzivnih izdelkov (Svetličič, Sicherl, 2006, str. 10).

Hitra gospodarska rast ima pa tudi svojo ceno. V primeru Kitajske je to nepregleden in ranljiv finančni sistem, onesnaževanje okolja, pomanjkanje vode, selitve proizvodenj, rast surovin, širjenje bolezni (AIDS, SARS,...), rastoče neenakosti (mesto-vas, med regijam, nezaposlenostjo ob starajočem prebivalstvu, neustrezna zaščita intelektualne lastnine in šibka pravna država). Šest od desetih najbolj onesnaženih mest je na Kitajskem, stroški onesnaževanja se povzpenjajo na 54 milijard dolarjev letno, onesnažena voda pa letno ubije 30.000 otrok (Svetličič, Sicherl, 2006, str. 9). Kitajska se torej srečuje s problemom onesnaževanja okolja, ki je delno posledica naraščajoče motorizacije in z zmanjševanjem kmetijskih površin zaradi širitve cestne infrastrukture.

## 4 KLJUČNI DEJAVNIKI RASTI

V zadnjih petindvajsetih letih (1978-2003) je Kitajska, kot že omenjeno, dosegala izjemno gospodarsko rast. Temu je botrovalo več dejavnikov, ki jih skupaj z gibanjem najpomembnejših gospodarskih kazalcev na kratko predstavim v nadaljevanju.

---

<sup>16</sup> Še leta 1900 je na primer kmetijstvo zaposlovalo na Portugalskem 65%, Italiji 59%, v Franciji 50% in ZDA 42% prebivalstva. Ti deleži so koncem stoletja padli v teh državah (Time.com, 2007).

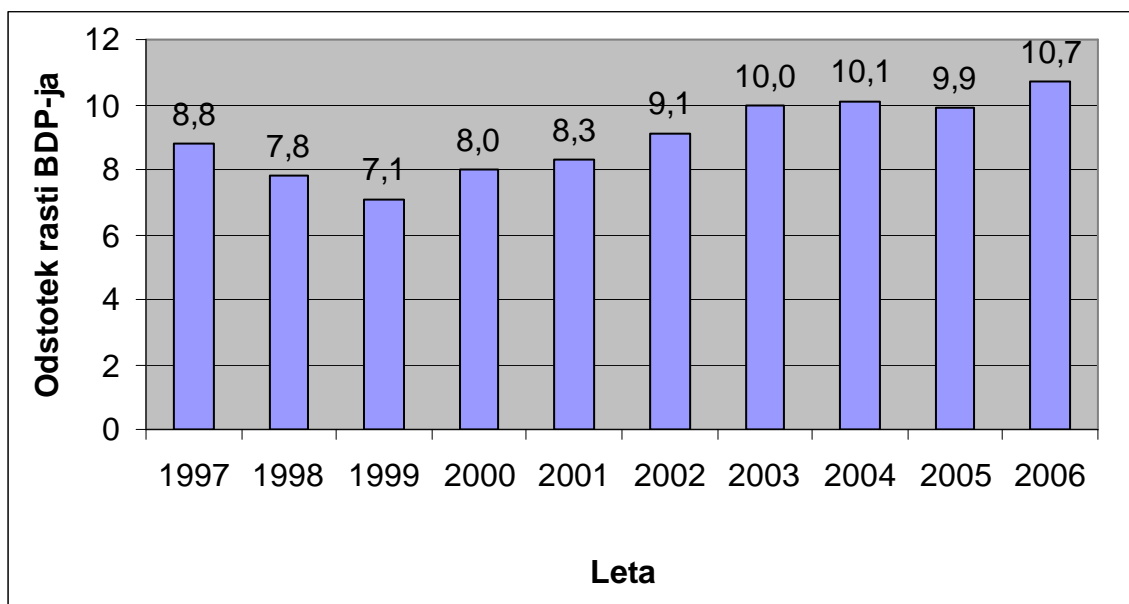
<sup>17</sup> Delež storitev se je povečal v Evro področju od 47% l. 1970 na 69% l. 2002 in v ZDA od 66 na 79% v istem obdobju. (Time.com, 2007).

## 4.1 Industrijska proizvodnja

Od začetka reform leta 1978 je kitajsko gospodarstvo raslo precej hitreje kot v obdobju pred reformami<sup>18</sup>. Od začetka vzleta gospodarske rasti leta 1978 se je BDP na prebivalca na Kitajskem relativno dvigoval nad vodilno gospodarsko velesilo ZDA, na skoraj identičen način kot japonski BDP na prebivalca v obdobju 1950-1973. Vendar pa je bila začetna točka rasti na Kitajskem mnogo nižja od začetne točke Tajvana ali Južne Koreje (Wolf, 2005, str. 4).

Mnenja ekonomistov so glede razlogov, zakaj Kitajska dosega tako visoko gospodarsko rast, zelo različna. Nekateri menijo, da je takšna izjemna gospodarska rast deloma statistični konstrukt, narejen z namernim podcenjevanjem inflacije, spet drugi so mnenja, da je edini razlog za takšno rast premik od individualne kmetijske proizvodnje za lastne potrebe do tržno naravnane proizvodnje, ki je vključena v BDP (Herr, Priewe, 2000, str. 5).

Slika 4: Prikaz gibanja rasti BDP Kitajske v obdobju 1997 - 2006



Vir: China Statistical Yearbook, 2006.

Ne glede na mnenja in ocene strokovnjakov pa kitajski BDP v zadnjih letih raste po izjemno visokih stopnjah kar uvršča Kitajsko med najhitreje rastoče gospodarstvo<sup>19</sup>. Kitajska je v obdobju 1990-1995 dosegala kar 8,7% povprečno stopnjo rasti, kar je daleč presegalo vse države v razvoju in tudi visoko razvite države kot sta ZDA in Japonska, ki sta v obdobju med leti 1990 in 1998 dosegali povprečni stopnji rasti 2,9% oz. 1,3%. Obseg

<sup>18</sup> V povprečju je BDP med leti 1960 in 1978 naraščal po 5,3% stopnji, v obdobju reform, med leti 1979 in 2004, pa je BDP rasel letno v povprečju po 9,3% stopnji, kar kitajsko gospodarstvo uvršča med eno izmed najhitreje rastočih na svetu (Hayashi, 2003, str. 4).

<sup>19</sup> Kitajska je sicer že bila gospodarska velesila: v desetem stoletju našega štetja je bila na prvem mestu po kriteriju dohodka na prebivalca, prav tako je leta 1820 delež Kitajske v svetovnem BDP znašal 32,4%, kar jo je tudi takrat postavilo na prvo mesto (Hu, 2001, str. 2).

trgovinske menjave se je v obdobju 1998-2003 potrojil, leto 2004 pa je bilo za kitajski izvoz rekordno, saj je Kitajska prehitela Japonsko in postala tretja največja izvoznica na svetu (kitajski izvoz je v svetovnem izvozu predstavljal 6,5%). Vzrok za tako visoko rast na Kitajskem naj bi bil v uspešnem izvajanju gospodarskih reform, ki jih pospešujejo tudi NTI (leta 1993 je stopnja gospodarske rasti znašala 14% letno, kot posledica gospodarskih reform) (Yeh, 2001, str. 3). Na Sliki 4 (na 18. strani) sem prikazala gibanje rasti kitajskega BDP v obdobju od leta 1997 do leta 2006.

Industrijska proizvodnja je v letu 2006 beležila visoko 16,2% rast. Dodana vrednost se je najbolj povečala v mešanih podjetjih in v podjetjih, ki so v tuji lasti, rast pa je bila visoka tudi v državnih podjetjih, ki so dominantna v proizvodnji premoga, nafte, jekla, v energetiki in v telekomunikacijah. Izjemno visoka rast proizvodnje je že od leta 2003 zabeležena tudi v avtomobilski industriji (Izvozno okno, 2007).

Kitajska industrijska proizvodnja vztrajno raste, zato domače povpraševanje že nekaj časa ne more slediti ponudbi<sup>20</sup>. Sodeč po enem od poročil kitajskih oblasti, bo do leta 2010 proizvodnja avtomobilov za dvakrat preseгла domače povpraševanje po njih. Kitajska beleži tudi ogromen trgovinski presežek. Vedno več energije se usmerja v izvoz industrijskih izdelkov, kar omogoča presežek v trgovinski menjavi in nizko inflacijo (RTV, spletna stran, 2007).

V letu 2006 je bila dosežena najvišja stopnja gospodarske rasti v zadnjih desetih letih in sicer 10,7%. Rast BDP v zadnjih letih v največji meri spodbuja proizvodnja ter izvoz (22,9% v letu 2006), na razvoj industrije pa pomembno vplivajo tudi neposredne tuje investicije, ki v zadnjih letih beležijo izjemno visoko rast.

## **4.2 Neposredne tuje investicije**

Pri neposrednih tujih investicijah (NTI) gre za vložek tujega kapitala v proizvodne in druge kapacitete države, s katerimi se pridobiva dohodek. Od ostalih oblik mednarodnih tokov se razlikujejo predvsem po tem, da gre za strateško obliko vlaganja, za katero sta značilni aktivna vloga tujega investitorja in dolgoročnost. Posebnost NTI so, da ne zajema zgolj finančnih sredstev, temveč tudi managerska in ostala znanja, patente, licence, prodajne in proizvodne postopke in podobno. Tuj investitor torej želi imeti nadzor nad podjetjem v tujini v katerega je investiral, saj pričakuje pozitiven rezultat prav z njegovim usmerjanjem in vodenjem. Sedanji uspeh Kitajske pri privabljanju neposrednih tujih investicij je tesno povezan s političnimi spremembami v odnosu do le-teh. Od leta 1979 se je politični odnos do NTI postopoma izboljševal in tako so uvedli številne zakonske določbe, ki so

---

<sup>20</sup> V letu 2005 je Kitajska proizvedla 100 milijonov ton jekla več ko ga je potrebovala (RTV, spletna stran, 2007).

pripomogle k pospeševanju kapitalskih naložb, prenosu tehnologije in znanja. NTI so bile nedvomno eden od ključnih premikov v strategiji gospodarskih reform (Saje, 2006, str. 212).

V razvoju politike NTI se je Ljudska republika Kitajska ozirala predvsem na svoje bližnje sosede v vzhodni in jugovzhodni Aziji. Kitajski voditelji so spoznali, da lahko svoje cilje pospeševanja industrializacije, tehnološkega napredka in gospodarske rasti uresničijo s pomočjo NTI. Uvideli so, da bodo lahko z njimi bolj ekonomično in učinkovito integrirali svoje domače gospodarstvo s tujim. Prav tako so NTI racionalnejša rešitev, kot investiranje v lastne tehnološke postopke hkrati pa so zunanji prilivi NTI zelo primerni za izrabljanje kitajskih surovinskih virov, ki so ostajali neizkoriščeni zaradi kroničnega pomanjkanja domačega kapitala.

Politično podporo ob koncu sedemdesetih let za odobritev prilivov NTI na Kitajsko so komunisti označili kot nujno zlo, potrebno pri obnovitvi propadlega gospodarstva. Nizka gospodarska rast, minimalni tehnološki napredek in predvsem obubožana državna blagajna<sup>21</sup> so puščali Kitajski zelo malo manevrskega prostora. Edina smiselna pot in izhod iz nastale situacije sta se ponudila v obliki tujega kapitala. Z njegovim pritokom bi Kitajska dobila potreben kapital za nadaljnji razvoj, pridobila bi nove tehnologije, upravljalne metode, dostop do mednarodnih trgov in še dodatnega tujega kapitala.

Kapitalski prilivi so bili v začetnem obdobju minimalni, ker tuji investitorji niso želeli investirati svojih sredstev v socialistično gospodarstvo zaradi številnih kontrolnih mehanizmov, s slabo delujočimi institucijami ter majhni izpostavljenosti mednarodni menjavi. Julija 1979 je stopil v veljavo nov zakon o skupnih vlaganjih kot sestavni del politike odprtih vrat, ki so jo sprejeli decembra leta 1978 (Prasad, Wei, 2005, str. 32).

Iz tega zakona sta se kasneje razvila še dva zakona, ki sta natančno določila obliko in način medsebojnega sodelovanja med kitajskimi in tujimi partnerji: kitajsko tuje pogodbene skupne naložbe in lastniške skupne naložbe. Ta zakon je nudil pravno zaščito in zagotovilo tujim vlagateljem, da bo njihov kapital, v sodelovanju s kitajskim, varovan v obojestransko korist. Kot posledica tega so bile ustanovljene izvozne cone (Saje, 2006, str. 213).

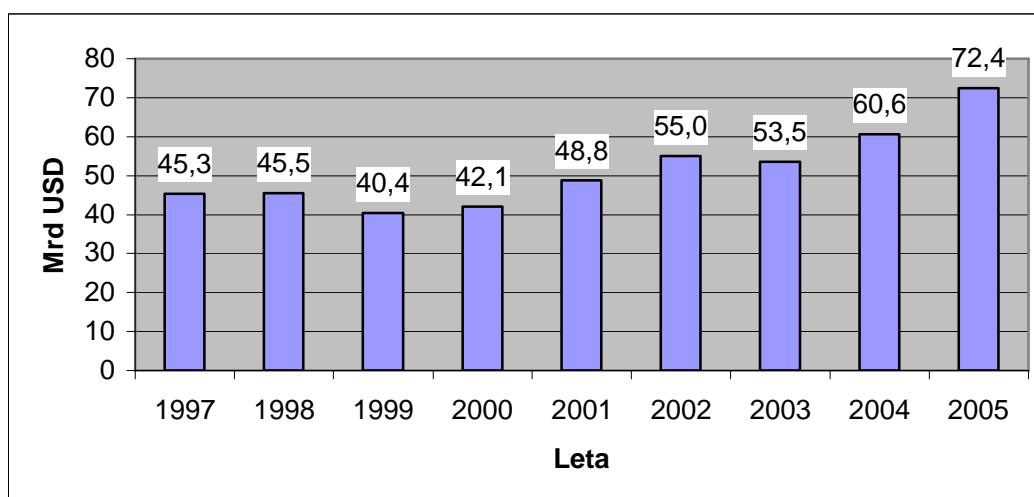
Že samo dejstvo, da je Kitajska leta 2003 prehitela ZDA in postala največja prejemnica NTI na svetu, nakazuje na velik potencial, ki ga nudi Kitajska za svetovno ekonomijo in prav mogoče je, da je postala nekakšna rešiteljica za zahodni svet, ki se v zadnjih letih spopada z recesijo v gospodarstvu. Kitajska ima zahodnim podjetjem ponuditi velikanski trg, na katerega je bilo 30 let nazaj skoraj nemogoče vstopiti (Prasad, Wei, 2005, str. 4). Gibanje tujih neto neposrednih investicij skozi obdobje 1997-2005 je prikazano na Sliki 5 (na 21. strani).

---

<sup>21</sup> Neuspeli poskus Hua Guofenga pri uresnitvi »Velikega skoka navzven«



Slika 5: Prikaz rasti tujih investicij na Kitajsko v obdobju 1997-2005



Vir: China Statistical Yearbook, 2006.

Bistveni del kitajske politike odpiranja gospodarstva je bila ustanovitev štirih posebnih ekonomskih con<sup>22</sup> leta 1980. Te štiri posebne ekonomske cone so se nahajale v južnih obalnih provincah, kjer so bila prej pomembna uvozna pristanišča za tujce in so tako postale bolj ali manj zaprta gospodarska središča, kjer so lahko Kitajci neovirano sprejemali zahodne tehnologije v zameno za poceni delovno silo. Da je Ljudska republika Kitajska pritegnila pozornost tujih vlagateljev, je vsem podjetjem, povezanim s tujimi družbami, znižala davke od dobička na 15%<sup>23</sup> prav tako so bila podjetja s tujimi vlagatelji oproščena zgoraj omenjenega davka prvi dve leti, medtem ko so od tretjega do petega leta plačala le polovico polnega deleža. Prav ta razlika v davčnih obveznostih pa je spodbudila mnoga kitajska podjetja k sodelovanju s tujimi podjetji, ki so nato ustanavljala svoja podjetja v Hong Kongu. Te t.i. »povratne investicije« se prav tako štejejo kot del tujih investicij na Kitajsko (Saje, 2006, str. 217).

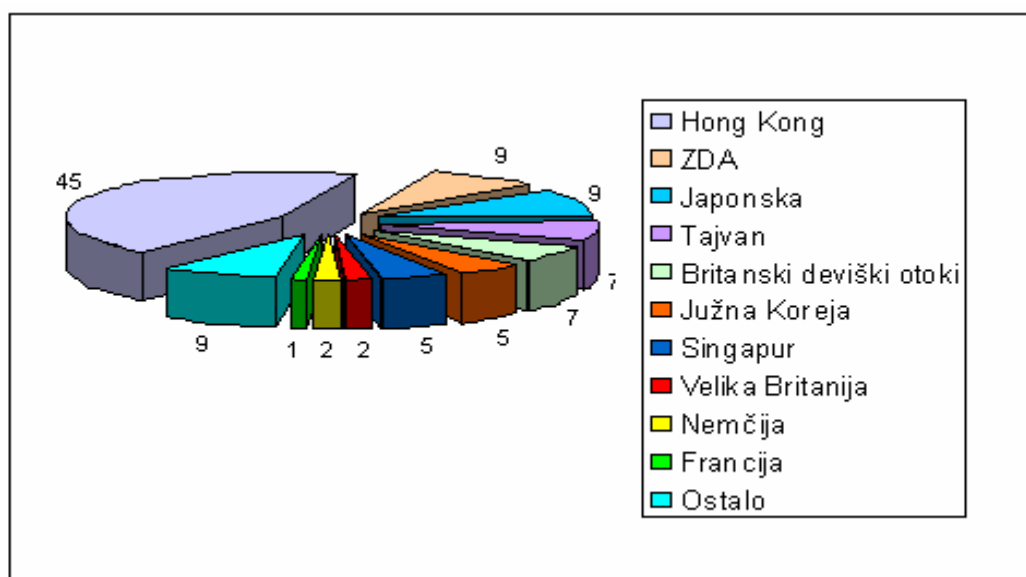
Leta 1984 so odprli dodatnih 14 obalnih mest<sup>24</sup>, da bi po modelu posebnih ekonomskih con pritegnili še dodatne tuje naložbe. Obalnim mestom so dodelili pravico, da plačajo vsa podjetja, povezana s tujimi partnerji, 24% davek od dobička. Dali so jim tudi možnost, da lahko odobrijo vse oblike tujih investicij, če le te ne bi presegle 30 milijonov dolarjev. S tem je kitajska vlada umetno ustvarila dva pola znotraj države. Na eni strani je bila obalna regija, ki predstavlja sestavni del geopolitičnega območja, na drugi strani pa je ostajala nerazvita, zaprta in dokaj izolirana notranjost Kitajske.

<sup>22</sup> (SEZ-Special Economic Zones)

<sup>23</sup> Domačim podjetjem so istočasno zaračunavali 33% davka od dobička.

<sup>24</sup> Dalian, Qinhuangdao, Tianjin, Yantai, Qingdao, Lianyungang, Nandong, Šanghaj, Ningbo, Wenzhou, Fuzhou, Guangzhou, Zhanjinag, Beihai.

Slika 6: Tuje investicije po državah izvora za obdobje od 1985-2005 v odstotkih



Vir: China Statistical Yearbook, 1985-2005.

Zaradi stabilne politične, gospodarske in predvsem naložbene politike ostaja Kitajska ena najbolj priljubljenih prejemnic NTI. Najnovejši podatki nakazujejo rahel upad sredstev, investiranih na Kitajsko. Kljub približno 0,5% padcu neposrednih tujih investicij, se je na Kitajskem v letu 2005 odprlo za 0,77% več tujih in lastninsko mešanih podjetij. To kaže, da se rast prilivov NTI na Kitajsko nekoliko umirja, vendar je njihov obseg še vedno zelo visok. Obstaja tudi verjetnost, da se je zaradi velikega števila zainteresiranih podjetij nekoliko spremenila struktura vlagateljev.

Podoba kitajskega gospodarstva se je z vplivom NTI na domačem tržišču od začetka leta 1979 do danes precej spremenila, tako da je Kitajska postala enakopraven član svetovne gospodarske združbe. Vpliv Kitajske na svetovno gospodarstvo je že sedaj precejšen. Ravna se po preprostih načelih dobičkonosnosti in učinkovitosti, pri tem pa ne pozablja ohranjati distance med politiko in gospodarstvom (Saje, 2006, str. 223).

### 4.3 Gibanje uvoza in izvoza

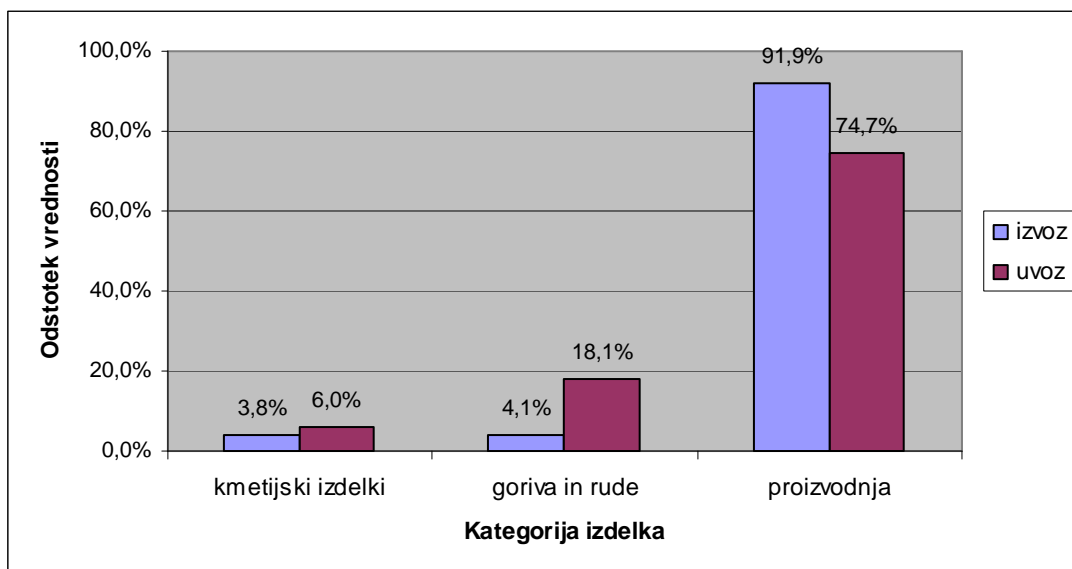
Vzpon Kitajske kot velike izvoznice in velike uvoznice je povišal zanimanje za kitajsko gospodarstvo, predvsem zaradi občutnega potencialnega vpliva na svetovno gospodarstvo. Povpraševanje Kitajske po nafti in ostalih primarnih dobrinah, predvsem bakru in soji, je pripomoglo k višanju svetovnih ravni cen. Večanje nakupov investicijskih dobrin, polproizvodov ter strojne opreme je ohranjalo izvoz mnogih vzhodno azijskih držav. Kitajska je nadomestila Japonsko in postala največji trg v Aziji, tako za azijske kot tudi za evropske izvoznike (Zhang, 2005, str. 7).

Ekonomске reforme so kitajsko gospodarstvo transformirale v močno trgovsko silo. Leta 1979 je bil obseg zunanje trgovine manjši od enega odstotka, leta 2003 pa je narasel na približno 6% svetovne trgovine. Izvoz in uvoz sta se v povprečju povečevala za 15% letno od leta 1979, kar je dosti hitreje v primerjavi s povečevanjem svetovnega uvoza in izvoza, ki je v istem obdobju rasel za 7,0% (Zhang, 2005 str. 5).

Obseg trgovinske menjave se je v obdobju 1998-2003 potrojil, leto 2004 pa je bilo za kitajski izvozni sektor rekordno, saj je Kitajska prehitela Japonsko in postala tretja največja izvoznica na svetu (kitajski izvoz je v svetovnem izvozu predstavljal 6,5%). Uvoz blaga in storitev je naraščal nekoliko hitreje od izvoza. V letu 2005 je realna rast izvoza prehitela rast uvoza, kar je veljalo tudi za leto 2006 (izvoz se je povečal za 22,9%, uvoz pa za 20,2%). Kitajska je zabeležila rekorden zunanjetrgovinski presežek, ki je znašal 177,4 milijarde dolarjev. Gonilo izvozne rasti je bil izvoz jekla in tekstila, uvozne rasti pa uvoz letal, vlakov in avtomobilov (Izvozno okno, 2007).

V izvozni strukturi prevladujejo pisarniški stroji in oprema za obdelavo podatkov, telekomunikacijska oprema, oblačila, električni stroji ter ostali industrijski izdelki. V uvozu prevladujejo električni stroji, nafta in derivati (Kitajska je drugi največji uvoznik nafte na svetu), znanstveni instrumenti (Izvozno okno, 2007). Na Sliki 7 prikazujem deleže kitajskega izvoza ter uvoza izdelkov po različnih kategorijah. Prevladujočo vrednost tako izvoza kot uvoza predstavljajo industrijski izdelki medtem ko kmetijski izdelki izgubljajo delež.

Slika 7: Grafični prikaz odstotne vrednosti izvoza ter uvoza Kitajske v letu 2005



Vir: WTO, Statistics Database, 2007.

V svetovnem merilu je Kitajska v letu 2005 izvozila za 761.953 milijonov USD blaga ter ga uvozila za 659.953 milijonov USD. Vrednost izvoza tako predstavlja 7,28% delež v celotnem svetovnem izvozu ter 6,09% v celotnem svetovnem uvozu (Statistics Database, WTO, 2007).

Po podatkih kitajskega statističnega urada so bile najpomembnejše trgovinske partnerice Kitajske leta 2004 EU, ZDA, Japonska, Hong Kong ter 10 držav v Zvezi jugovzhodnih azijskih držav-ASEAN<sup>25</sup> (Morrison, 2005, str. 8).

S 1.1.2005 so bile odpravljene kvote za izvoz kitajskih tekstilnih izdelkov. Posledice so se pojavile takoj, saj se je izvoz glavnih tekstilnih izdelkov v ZDA januarja 2005 glede na isti mesec leta 2004 v povprečju povečal za 546%. Tudi EU je januarja 2005 uvozila za 1,4 milijonov USD kitajskega tekstila, kar je 46% več, kot v istem obdobju leta 2004 (Boković, 2005, str. 17).

Diplomsko delo je v osnovi namenjeno analizi kitajskega trga dela. V ta namen sem na kratko preučila kulturne in verske značilnosti, ki pomembno vplivajo na zaposlovanje ter na šolski sistem oziroma sistem pridobivanja izobrazbe na Kitajskem. Predstavila sem gospodarsko stanje ter vpliv uvedenih reform na današnje gospodarsko rast države, ki preseneča celotno svetovno gospodarstvo. Na temelju omenjenih podatkov v nadaljevanju predstavim zaposlenost oz. brezposelnost Kitajcev, posledice povečanja produktivnosti ter naraščajoče regionalne razlike v državi, ki posledično prebivalstvo silijo k migracijam, da bi si izboljšali možnosti zaposlitve ter življenjski standard.

## **5 TRG DELA**

Odkar je Kitajska odprla gospodarstvo v poznih 70-ih letih, je kitajski trg dela prešel skozi veliko pomembnih sprememb. Soočajo se z največjim preseljevanjem, kar jih je svet kdaj videl; migracije pa so bile hkrati tudi eden izmed glavnih gibal gospodarskega razvoja. Ocenjujejo, da je 140 milijonov Kitajcev zapustilo svoje domove in se odselilo v mesta, v naslednjih petih letih pa naj bi se jim pridružilo še 45 milijonov. Večina se jih je naselila v industrijskih mestih ob obali, v zadnjih letih pa jih vedno bolj privlačijo mesta v notranjosti, kjer je lažje dobiti službo (Hessler, 2007, str 108).

### **5.1 Zaposlenost**

Na Kitajskem se je delež urbanega prebivalstva iz 21% v letu 1981 povečal na 43% v letu 2005. Kmetijstvo je leta 2005 sicer predstavljalo 45% vseh delovnih mest na Kitajskem, vendar pa je vedno več ruralnega prebivalstva zaposlenega tudi v nekmetijskem sektorju. V industriji je bilo v istem letu zaposlenih 22% prebivalstva, in čeprav je bila sektorska preusmeritev zaposlenih bistvenega pomena za hiter gospodarski razvoj, se tu skriva še velik potencial (Winters, 2006, str. 12).

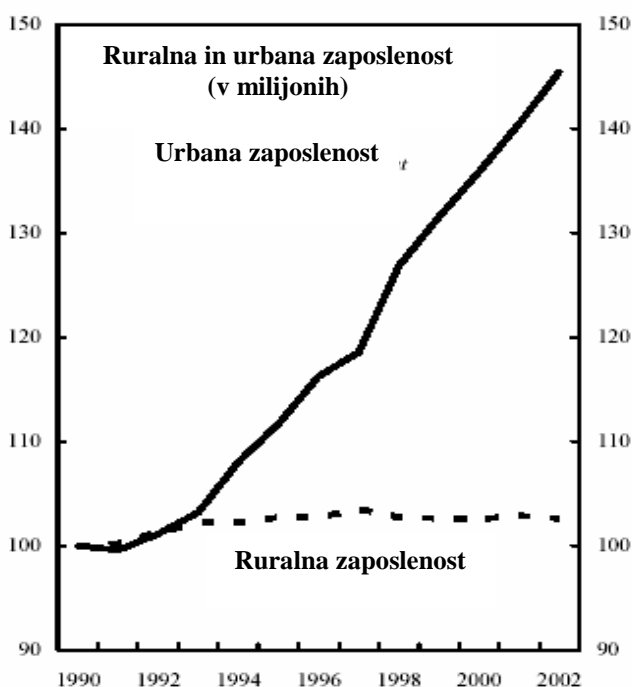
---

<sup>25</sup> Indonezija, Malezija, Filipini, Singapur, Tajsko, Brunej, Kambodža, Laos, Mjanmar in Vietnam.

Kljub močnemu trendu k urbanizaciji pa Kitajsko prebivalstvo ostaja pretežno kmečko. Več kot 60% prebivalstva je bilo razvrščenih kot kmečko prebivalstvo, v primerjavi s kar 80% kmečkega prebivalstva pred 20 leti. Večja zaposljivost je bila po letu 1990 predvsem v mestnih področjih. Službe v mestih so porasle v povprečju za 3 odstotke oz. 6,5 milijonov na leto v zadnjih 12 letih kljub začasnim odpustom iz službe v državnih podjetjih, ki so razpolovili delovno silo. Večina porasta zaposlenosti se je v zadnjih petih, šestih letih beležilo v sektorju storitev ter obalnih področjih (Brooks, Tao, 2003, str. 7). Tempo ustvarjanja novih delovnih mest je bil mnogo hitrejši v terciarnem sektorju kot v ostalih in je bil skoncentriran na obalna področja (še posebej v provincah Fujian, Guangdong, Shandong in Zhejiang).

Najem delovne sile na Kitajskem poteka preko specializirane ustanove »Fesco«, ki je podobna našemu Zavodu za zaposlovanje. Vsa uradna delovna razmerja se sklenejo preko te ustanove (Izvozno okno, 2007).

Slika 8: Stopnje zaposljivosti v mestih in na podeželju



Vir: Brooks, Tao, 2003, str. 6.

Za plansko gospodarstvo je značilen pojav skrite brezposelnosti. Proces tranzicije v tržno gospodarstvo je tako na Kitajskem povzročil premik iz skrite v odprto brezposelnost. Visoka brezposelnost je bila sicer značilna za večino tranzicijskih držav v 90-ih letih, še posebej v zgodnjih fazah gospodarskega in političnega prehoda držav. Na prvi pogled, je bila Kitajska ponovno izjema pri stopnjah nizke brezposelnosti. Iz uradno objavljenih podatkov je namreč sklepati, da se ni Kitajska nikoli soočala z resnim problemom brezposelnosti, saj so bile stopnje nezaposlenosti skozi celotno obdobje reform zelo nizke

(Gu, 2003, str. 2). Vendar pa uradno objavljeni podatki o nizki brezposelnosti ne odražajo realnega števila brezposelnih oseb. Pogosta začasna brezposelnost na Kitajskem namreč ni zajeta v uradne izračune. Začasen odpust iz službe pomeni, da so delavci začasno odpuščeni iz službe zaradi gospodarskih težav podjetja vendar vseeno obdržijo delovno razmerje z delodajalcem. Izračuni uradne brezposelnosti tako zajemajo le število registriranih brezposelnih oseb, vsi začasno odpuščeni delavci pa se ne prijavijo kot registrirani brezposelni, zato nizka stopnja brezposelnosti od leta 1993 prikriva dejansko resno stanje množične brezposelnosti na Kitajskem (Gu, 2003, str. 2).

Podatki o resnični ravni nezaposlenosti tako ostajajo še vedno nezanesljivi. Solinger (2002) trdi, da kljub temu, da je brezposelnost višja kot je prikazano z uradnimi podatki, je še vedno nemogoče natančno izračunati in določiti obseg začasnih odpustov v državnih podjetjih, saj je na voljo malo ter skromnih podatkov. Meseca marca 2007 je bilo registriranih le 4 milijone začasno odpuščenih delavcev v državnih podjetjih in lahko si zamislimo, da so realne številke precej višje.

Tabela 1: Podatki o brezposelnosti na Kitajskem v letu 1999

<b>Brezposelnost</b>	<b>Skupaj (v milijonih)</b>	<b>Stopnja brezposelnosti (v %)</b>
<b>Urbana (odkrita)</b>	30,5	10,0
<b>Urbana (skrita)</b>	13,0	6,2
<b>Ruralna (skrita)</b>	125,0	25,2
<b>Skupaj</b>	168,5	22,9

Vir: Wolf, 2003, str. 13.

Mestna brezposelnost med regijami precej variira, z najvišjimi vrednostmi v severno-vzhodnih provincah. Stopnja registrirane brezposelnosti se giblje med 1,2 odstotki v Pekingju ter 4,7% v severno-vzhodni provinci Heilongjiang (Brooks, Tao, 2003, str. 12). Največja brezposelnost glede na podatke torej pesti kmečko prebivalstvo. Rast kmečke zaposljivosti je bila sicer hitra v poznih 80-ih in zgodnjih 90-ih letih, ko so se mestna in vaška podjetja hitro razvijala, da bi zadostila povpraševanju po potrošniškem blagu in da bi hkrati izkoristila poceni kmečko delovno silo.

Poleg nizkega dohodka kmetov, njihovo preživetje otežujejo še občasne naravne nesreče, odločitve lokalnih vlad, da uvedejo višje davke ali padec cen kmetijskim izdelkom zaradi velikega uvoza le-teh (Wolf, 2003, str. 19). Velika odvisnost od pridelka, pretežno žita, kmete sili v vedno bolj agresivno obdelavo že tako izčrpane zemlje, pri tem pa zaradi odvisnosti od pridelka ne izbirajo okolju prijaznih sredstev. Erozijska zemlja, preveliko izkoriščanje zemlje in krčenje gozdov tako neizbežno sledijo in krog je zaključen. Revščina vodi do poslabšanja pridelovalne zemlje, onesnaženo okolje pa niža produktivnost in hkrati kmetov prihodek. Vlada bo morala z ustreznimi ukrepi sprebrniti ta negativni trend, vire financiranja pa pridobiti iz drugih, bolj produktivnih panog (Wolf,

2003, str. 23). Na Kitajskem je okoli 800 milijonov ljudi, ki razpolagajo z manj kot 5.000 dolarji kupne moči (Svetličič, Sicherl., 2006, str. 9).

Zaposlenost je od leta 1990 naraščala predvsem v urbanih predelih (3% na leto), kljub odpuščanju v državnih podjetjih. Privatni sektor, vključno s podjetji, ustanovljenimi s tujim kapitalom, je v šestih letih ustvaril 17 milijonov in pol delovnih mest predvsem v storitvenem sektorju v obalnih provincah Kitajske (Brooks, Tao, 2003, str. 7).

Registrirana brezposelnost, ki jo spremlja tamkajšnje ministrstvo za delo in socialne zadeve, je bila v devetdesetih letih relativno konstantna, okrog 2,5% do 3,0%, do leta 2002 pa je narasla na 4,0% predvsem zaradi izgube delovnih mest v državnem sektorju. Alternativne meritve kažejo višjo brezposelnost, celo do 5,5% brezposelnih med urbano delovno silo. Brezposelnost izmerjena po ILO pa kaže 2,0% brezposelnih, kar je skoraj 14 milijonov prebivalcev (Brooks, 2003, str. 11).

Dejansko število brezposelnih je težko ugotoviti, saj so podatki zelo pomanjkljivi, vsekakor pa je višja od uradno predstavljene. Med urbanih prebivalstvom se brezposelnost razlikuje med regijami, najnižja je v provinci Pekinga, 1,2%, najvišja pa v provinci Heilongjiang, kjer je 4,7% (CSLS research report, 2003, str. 47).

Zaposlovanje med ruralnim prebivalstvom je najbolj naraščalo med leti 1980 in 1990, ko so se hitro razvijala mestna in vaška podjetja in izkoriščala poceni delovno silo. Sredi devetdesetih let pa so se začela spopadati s finančnimi problemi ter konkurenco s strani privatnega sektorja in zaposlenost je začela upadati. Pred tem je bilo mnogo ljudi zaposlenih na kmetijah, ko pa so se začele migracije iz ruralnih v urbana področja, se je ta dejavnost začela opuščati. Sprva so se zaposlovali v mestnih in vaških podjetjih, kasneje so se selili v hitro rastoče vzhodne province Kitajske. Največ se jih je naselilo ob deltah dveh največjih rek, kjer je BDP na prebivalca od štiri do desetkrat večji kot v revnih ruralnih provincah. Priseljencev naj bi bilo od 80 pa do 150 milijonov (Brooks, Tao, 2003, str. 12).

V ruralnih predelih ostaja presežek delovne sile kljub izseljevanju. Težko najdejo zaposlitev, saj jih ima le malo končano srednjo šolo ali univerzo, so brez strokovnega znanja in delovnih izkušenj.

V zadnjih letih se Kitajska spopada z reformami na področju trga dela. Zagotoviti kvalitetna delovna mesta tako za tiste, ki šele vstopajo na trg delovne sile kot tudi za tiste, ki so ostali brez dela, je zdaj njena glavna naloga. Osredotoča se na rast delovnih mest predvsem v privatnem sektorju ter v sektorju storitev. Vstop v panogo pa je še vedno zelo oviran s strani državnih monopolov (Brooks, Tao, 2003, str. 23).

Za spodbujanje mobilnosti prebivalstva so bile zmanjšane mnoge omejitve. Ruralno prebivalstvo se zdaj lažje seli v mesta za službami. Zavedajo se tudi vloge vzgoje in

izobraževanja. Izboljšati želijo informiranost prebivalstva s pomočjo agencije za zaposlovanje, te bi povezale iskalce in ponudnike zaposlitve. Izboljšati želijo tudi socialno varnost, ki bo brezposelnim in ogroženim skupinam nudila osnovno zavarovanje.

Hitra gospodarska rast je vsekakor spodbujevalec zaposlenosti. Ugodne gospodarske razmere so na Kitajskem v zadnjih letih omogočile rast zaposlenosti Kitajcev in višjo realno rast bruto plač, na račun katerih jim je uspelo tudi zmanjšati revščino. Menim pa, da bo v prihodnjih letih gospodarska rast v veliki meri odvisna od nadaljnega izvajanja reformnih ukrepov. Spremembe so potrebne zlasti na področju trga dela, saj se kitajski delavci še vedno soočajo z neenako in pomanjkljivo obravnavo predvsem pri zagotavljanju socialnega varstva ter zdravstvenega zavarovanja.

## **5.2 Rast produktivnosti in neenakost dohodkov**

Zadnja dva desetletja ekonomskih reform na Kitajskem sta vodila do višje produktivnosti v vseh sektorjih, kar je posledično vodilo tudi do povečanja dohodkov delavcev. Vendar učinek povečane produktivnosti ni bil enotno porazdeljen v kmetijskem in industrijskem sektorju. Oba sektorja sta sicer prispevala celotni rasti in zmanjšanju revščine vendar pa hkrati vodila tudi k neenakemu naraščanju dohodkov, predvsem med podeželskim in mestnim prebivalstvom. (CSLS research report, 2003, str. 42).

Revščina je bila na Kitajskem vedno obravnavana kot problem podeželja. Kmečko prebivalstvo še danes predstavlja velik del celotne populacije na Kitajskem. V letu 1978 je bil delež podeželskega prebivalstva 82,1% in se je do leta 2001 zmanjšal na 62%. Kitajska je z uvedbo ekonomskih reform uspela zmanjšati tudi revščino na podeželju. Po uradnih podatkih je leta 1978 kar 30,7% vsega kmečkega prebivalstva spadalo med revne, do leta 2001 pa se je prebivalstvo, ki so živeli pod linijo uradne revščine, zmanjšalo na 3,2% (CSLS research report, 2003, str. 38).

Višji dohodki tako na podeželju kot v mestih so omogočili velikemu številu Kitajcev boljši življenjski standard. Kitajci danes živijo precej boljše kot včasih<sup>26</sup>. Kljub nenehni rasti dohodkov tako kmečkega kot tudi mestnega prebivalstva, obstaja velika dohodkovna vrzel med njimi. Neenakost med mesti in podeželjem je privedla do razlik tudi med regijami in mesti tudi na področju možnosti izobraževanja, zdravstvenega varstva, socialnega zavarovanja itd<sup>27</sup> (CSLS research report, 2003, str. 42).

---

<sup>26</sup> Odstotek prebivalcev prizadetih z revščino se je tako iz 30,7% zmanjšal na 3,4%. Med leti 1978-2001 je produktivnost dela na Kitajskem naraščala s 6,6% letno rastjo in tako prispevala kar 70% celotne rasti proizvodnje ter 81% rasti v dohodku na prebivalca podcenjena (CSLS research report, 2003, str. 7).

<sup>27</sup> Samo 60% dohodka kmečkega prebivalstva je v celoti denarnega in po izdatkih za gnojila, semena in ostale materiale, ki jih potrebujejo za kmetovanje, je razpoložljiv dohodek kmeta še manjši. Med tem pa mestno



Vendar pa neenakost dohodkov na Kitajskem ne obstaja samo med podeželskimi in mestnimi območji, temveč tudi znotraj podeželskih območij, znotraj mestnih območij ter med regijami. Neenakost prihodkov je rezultat gospodarske rasti med reformo. V nadaljevanju sem po Gustafssonu in Liju (2001, str. 595-599) povzela še nekaj razlogov, ki povečujejo neenakost dohodkov med kitajskim prebivalstvom.

### **Naraščanje denarnih dohodkov na podeželju**

V zgodnjih osemdesetih letih je bila zemlja kmetom razdeljena glede na velikost gospodinjstva. Na ta način niso povečevali razlik med kmeti, saj so jih na nivoju vasi enako obravnavali. Majhne površine zemlje, ki so jih dobile družine v obdelavo pa niso omogočale velikih dohodkov in dela za vse, zato so se kmetje začeli preseljevati v mesta. Kmetje so namreč s preusmeritvijo v proizvodnjo povečali svojo produktivnost, saj so bili za svoje delo plačani z denarjem, kar jih je ločilo od njihovih kolegov, ki so se še naprej preživljali le s kmetovanjem.

Denarna potrošnja kmetijskih gospodinjstev v celotni potrošnji je iz 52% leta 1980 zrasla na 66% v letu 1995. Omenjene spremembe so predvsem povečevale neenakost med samim kmečkim prebivalstvom.

### **Stanovanjska politika**

Delavci na Kitajskem so bili deležni javnih stanovanj z nizkimi najemninami, prav tako jim je stanovanja priskrbel država. Kmetje pa so morali za razliko od delavcev v mestih vedno sami poskrbeti za svoja prebivališča. Stanovanjska reforma leta 1990 je prinesla določene spremembe, in sicer so najemniki lahko ta stanovanja kupili po ugodnih cenah. Reforma je tako prinesla zasebno lastništvo stanovanj in pripomogla k povečanju razlik v dohodkih med podeželskim in mestnim prebivalstvom.

### **Sistem socialnega zavarovanja**

Kitajski pokojninski sistem še vedno ščiti delavce, medtem ko so starejši kmetje še vedno odvisni od svojih družin. Plače so v devetdesetih letih močno narasle kar je posledično povišalo tudi osnove za izračun pokojnine. Starajoče prebivalstvo postaja vse številčnejše in zahteva vedno večja sredstva od države. Visoki dohodki upokojencev tako ustvarjajo neenakost predvsem nasproti kmečkemu prebivalstvu, ki te možnosti nimajo.

---

prebivalstvo uživa v nedenarnih ugodnostih kot je izobraževanje, zdravstvena nega, ki niso zajeti v njihov dohodek. Ta dejstva še dodatno nakazujejo na to, da je vrzel med dohodkovnimi razlikami še podcenjena (CSLS research report, 2003, str. 42).

## **Davčni sistem**

Davek na osebni dohodek obremenjuje prebivalstvo v urbanem okolju medtem ko kmete pesti kmetijski davek. Kljub relativno majhnim številkam takšen davčni sistem pogloblja razlike med kmečkim in mestnim prebivalstvom in slednje še bolj privilegira. Kmečko prebivalstvo pa se sooča še z dodatnimi težavami, saj morajo v revnejših vaseh kmetje plačevati davke lokalnim vladam za vzdrževanje infrastrukture, šolstva ter zdravstva. To so regresivni davki, ki samo še povečujejo neenakost med kmečkim prebivalstvom.

Na Kitajskem obstajajo torej velike dohodkovne razlike med mestnimi in podeželskimi območji. Kitajska je dežela z jasno dvojno ekonomsko strukturo; sorazvijati mora sodobno industrijsko področje in tradicionalno kmetijsko področje. Kitajsko industrijsko področje je običajno kapitalsko intenzivno in večinoma locirano v mestnih območjih, medtem ko je poljedelsko področje bolj delovno intenzivno in po naravi bolj podeželsko (CSLS research report, 2003, str. 7).

Tržno gospodarstvo za katerega so se odločili Kitajci prinaša tudi neenakost v smislu bogatenja posameznikov. To neenakost med mesti in podeželjem pa kitajsko prebivalstvo poskuša reševati z odhodom v mesta, kjer bodo iskali zaposlitev ter večje dohodke kar sem predstavila tudi v nadaljevanju.

Kitajsko prebivalstvo z množičnimi migracijami samo začasno rešuje problem zaposlenosti in regionalnih razlik. Kitajska bi po mojem mnenju za zagotovitev nadaljnje gospodarske rasti morala izboljšati program politike zaposlovanja. Država mora v prihodnosti poskrbeti za najbolj ranljive skupine in jim že v izhodišču povečevati možnosti dostopa do dela ter jih vključevati v izobraževanja. Pri tem imam v mislih predvsem kmečko prebivalstvo, ki se mora poleg iskanja zaposlitve v mestih, pomanjkljive zdravstvene in socialne varnosti soočati tudi s nezadostno ravnijo izobrazbe. Konkurenčnost vsakega gospodarstva je namreč odvisna od kakovosti delovne sile. Kitajska pa ima poleg neenakosti med regijami in med kitajskim ruralnim ter urbanih prebivalstvom, tudi izobrazbena neskladja. Ustrezna reforma na področju izobraževalnih programov bi tako v prihodnje doprinesla k gospodarski rasti.

## **5.3 Migracije**

V obdobju centralnega gospodarjenja je bilo gibanje prebivalstva kontrolirano z registracijo gospodinjestev (hukou) ter s podeželskimi skupnostnimi kontrolami (Brooks, Tao, 2003, str. 17). Sistem hukou je na Kitajskem v veljavi že od leta 1950 in je namenjen razločevanju ljudi na urbane in ruralne prebivalce. S tem načinom razločevanja so delavci migranti, ki živijo v kitajskih mestih, na podlagi njihovega družbenega porekla še vedno obravnavani kot neke vrste »podrazred«. Za legalno življenje in delo v mestih morajo

namreč v skladu s kitajsko zakonodajo pridobiti »dovoljenja za začasno bivanje«, za katero morajo plačati in zagotoviti obsežno dokumentacijo. Večina prosilcev zaradi težavnih pogojev dovoljenja ne dobi, vendar kljub temu ostajajo v mestih. S tem se poleg težkega dela soočajo še z možnostjo prisilnega izгона iz mest, saj niso uradno zabeleženi (Amnesty international, 2007).

Skladno z naglim razvojem Kitajske tudi nova mesta rastejo po vsej državi izredno hitro. Kmetije tako počasi izginjajo, srednja velika mesta pa cvetijo v ugodni klimi kitajskega urbanega razvoja. Ta mesta se morajo znajti sama, saj osrednja oblast za razvoj industrije ne zagotavlja več denarja, kot je bilo to v planskem gospodarstvu. Vsem pa je skupno, da ustanovijo industrijsko cono; očistijo in zravnavajo zemljišča, jih prodajo po znižanih cenah in investitorjem obljubijo davčne olajšave<sup>28</sup> (Hessler, 2007, str 105).

Zaposljivost kmečkega prebivalstva se je upočasnila in kljub napredku pri reformah znaten presežek delovne sile ostaja v kmetijskem sektorju (okoli 150 milijonov). Posledično se kmečko prebivalstvo množično odloča za migracije, saj si v obalnih provincah lažje najdejo službo (Brooks, Tao, 2003, str. 19). Z ukinitvijo skupnosti v 80-ih so se ovire za migracije iz podeželja v mesta sicer zmanjšale vendar pa so delovne in življenjske razmere za te delavce precej nemogoče. Ne morejo namreč zaprositi za državno pomoč, izključeni so tudi iz številnih storitev in niso upravičeni do enakih ugodnosti, kot jih uživa mestno prebivalstvo. Kot že omenjeno, število podeželskih delavcev, ki so se preselili v mesta, da bi tam našli zaposlitev, po ocenah znaša med 150 in 200 milijoni in naj bi se v prihodnjem desetletju še zvišalo. V nekaterih mestih tako že predstavljajo večino prebivalstva. Posledično so ti delavci pogosto prisiljeni, da delajo nadure, nimajo pravice do dopusta in bolniške, zaradi izkoriščevalskega režima glob in kazni pa ne dobivajo pravičnega plačila. Večkrat jim delodajalci tudi dolgujejo dve do tri mesečne plače<sup>29</sup>, večina jih dela brez sklenjene pogodbe o zaposlitvi in s tem tudi brez pravne osnove za zaščito njihovih pravic na delovnem mestu. Zaradi svojega hukou statusa so izključeni iz večine shem zdravstvene oskrbe, ki jih občine zagotavljajo mestnemu prebivalstvu. Nizke plače jim onemogočajo sklenitve zasebnega zavarovanja in so tako pravzaprav izključeni iz vseh oblik zdravstvene oskrbe. S hukou statusom staršev pa so diskriminirani tudi njihovi otroci, saj ne uživajo pravice do svobodnega obveznega izobraževanja. Velika večina otrok je izrinjenih iz

---

<sup>28</sup> Kot primer navajam razvoj mesta Lishui, ki se izredno hitro spreminja. Večino stanovanj so pokupili nekdanji kmetje, ki so zaradi nastajanja industrijskih con in infrastrukturnih objektov ostali brez zemlje in domov. Tudi hribi ne predstavljajo ovir pri gradnji novih mest (npr. za ureditev 14,5 kvadratnega kilometra, so morali gradbinci zravnavati 108 gričev). Hkrati pa so že načrtovali drugo, še večjo industrijsko cono in s tem so se pridružili splošnemu trendu širjenja kitajskih mest. Vladno geslo gospodarskega razvojnega območja Lishuija je: »Vsakdo opravlja delo dveh, kar delaš dva dni, lahko narediš v enem«. »V petih letih so tako investirali več kot prej v petdesetih. Ali izraženo v denarju: za kar so nekoč porabili 50 dni, je danes narejeno v enem samem dnevu (Hessler, 2007, str. 107). Nagel razvoj lepo ponazarja piscev opis gradnje tovarne v roku 2 mesecev. Ko jo je prvič obiskal, je bila cesta pred njo še makadamska in reklamni panoji ob njej v glavnem prazni. Ob drugem obisku šest tednov kasneje je bila cesta že asfaltirana, ob naslednjem obisku je ob tovarni že stal nov zdravstveni dom. Četrtrič so ga presenetili že pločniki, ulične svetilke, drevesa in avtobusna postajališča, itd. (Hessler, 2007, str.106).

<sup>29</sup> Gospodarsko in družbeno okolje na Kitajskem je nekaj čisto posebnega. Včasih v kriznih obdobjih majhna kitajska podjetja včasih delavcem ne izplačajo plač, kajti dokler so jim delodajalci dolžni, ne odidejo drugam (Hessler, 2007, str.109).

državnega izobraževalnega sistema in po ocenah so delavci migranti zaradi pomanjkanja ustreznih možnosti šolanja več kot 20 milijonov otrok pustili na podeželju, pogosto brez ustreznih skrbnikov (Amnesty international, 2007).

Sistem hukou, ki se razvija kljub določenim spremembam v smeri večje fleksibilnosti, uvedenim v zadnjih dveh desetletjih, torej še vedno omogoča diskriminacijo na podlagi družbenega porekla. Težke razmere pa zastruje še problem nepismenosti kitajskega prebivalstva. Relativno nizko strokovno znanje in izkušnje kmečkega prebivalstva in mestna brezposlenost<sup>30</sup> jim seveda otežuje najti kvalitetno delo. Stopnje nepismenosti so veliko višje med kmečkim prebivalstvom, prav tako pa ima redko kateri prebivalec na podeželju zaključeno srednjo šolsko ali visoko izobrazbo. Nepismenost je preseгла 15% vse populacije v šestih prevladujočih podeželskih provincah in je bila manj kot 5,0% v večini mestnih vzhodnih provincah (Brooks, Tao, 2003, str. 14). Kitajska je sicer v zadnjih dveh desetletjih naredila velik napredek na izobraževalnem področju. Leta 2000 je bila pismenost odraslih na Kitajskem 84%, pismenost mladih med 15 in 24 letom pa 98%. Po končani osnovni šoli je leta 1998 šolanje na srednji šoli na Kitajskem nadaljevalo 50% šolarjev, letno pa diplomira 3,4 milijona študentov (Winters, 2006, str. 12).

Trg delovne sile je na Kitajskem postal bolj tržno usmerjen in vlada bo v prihodnje morala spodbujati razvoj in odpiranje delovnih mest predvsem v zasebnem sektorju, ki je bil v zadnjih letih tudi glavni izvor delovnih mest. Kot sem že omenila, menim, da je potrebno z ustrežno politiko zmanjšati še ovire pri migracijah prebivalstva, razvijati strokovno znanje in spretnost delavcev ter učvrstiti mrežo socialnega varstva.

## 5.4 Demografske spremembe

V LR Kitajski je prišlo do dveh velikih sprememb reprodukcijskega modela rasti prebivalstva. Prva sprememba je sledila kmalu po ustanovitvi LR Kitajske. Za staro Kitajsko so bile namreč značilne visoka rodnost, visoka umrljivost ter nizka rast prebivalstva, z ustanovitvijo nove Kitajske pa se je model reprodukcije spremenil v visoko rodnost, nizko umrljivost ter visoko rast prebivalstva.

Druga sprememba se je začela dogajati konec 70-ih in v začetku 80-ih, ki je prinesla visoko rodnost, nizko umrljivost in nizko rast prebivalstva. Zaradi prve spremembe se je predvsem podaljšala življenjska doba, medtem, ko je druga sprememba, po letu 1979, ko so začeli izvajati načrtovanje rojstev, sprožila rast produktivnosti dela. S tem se je naravni prirastek zmanjšal, kvaliteta prebivalstva se je povečala in delež mestnega prebivalstva je predvsem zaradi preseljevanj začel hitreje naraščati (Saje, 2006, str. 225).

---

<sup>30</sup> Raven mestne nezaposlenosti je na Kitajskem podobna med regijami, vendar pa je med kmečkim prebivalstvom precej višja.

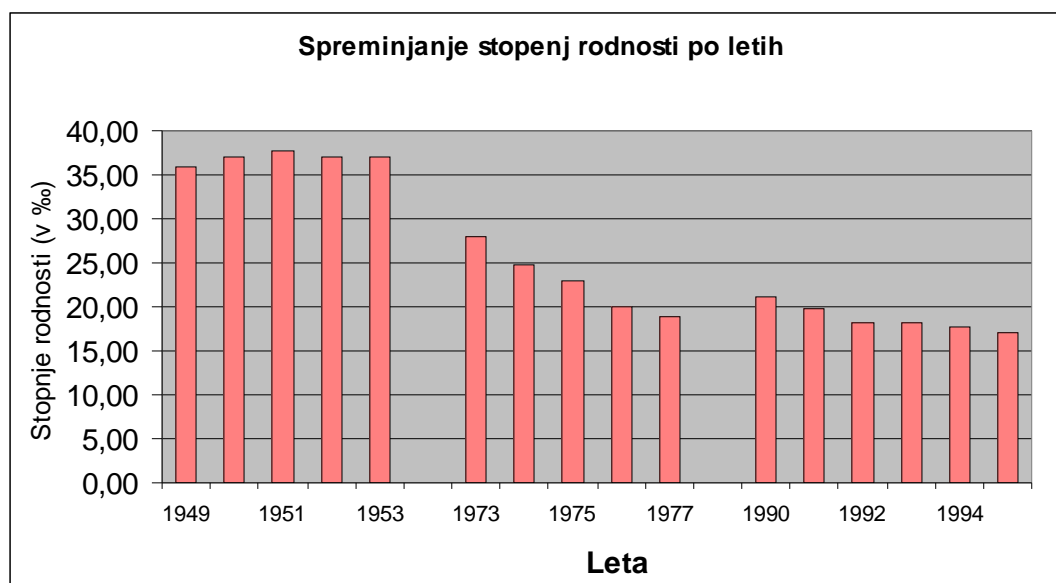
Po ustanovitvi LR je vlada ustanovila redno registracijo stalnih bivališč in različne sisteme statistike prebivalstva. Podatki so pokazali, da je v prvih 48-letih po ustanovitvi LR, prebivalstvo naraslo za 128% od približno 550 milijonov prebivalcev na kar milijardo dvesto milijonov. To dobo osemindesetih let lahko glede na rast in razvoj prebivalstva razdelimo na dela, na obdobje pred načrtovanim razvijem in po načrtovanem razvoju prebivalstva.

Obdobje pred načrtovanim razvojem prebivalstva zajema obdobje med leti 1949 in 1973. V prvih 8 letih ga zaznamuje hitro naraščanje števila prebivalstva. V tem času je bila družba namreč mirna, gospodarstvo se je hitro razvijalo in zdravstveno delo se je izboljševalo. Posledica je bila hitra rast prebivalstva, saj se je smrtnost močno zmanjšala in hkrati povečevala rodnost.

Sledila so leta po velikem skoku (1958-1961), ko se je rast prebivalstva zmanjšala zaradi večjih napak v politiki, neusklajenosti v kmetijstvu in velikih naravnih nesreč. Resno je primanjkovalo življenjskih potrebščin, življenjski standard prebivalstva se je vidno znižal in povečala se je smrtnost. Preobrat je sledil obdobju zadnjih 10-ih let (1962-1973), ko je prišlo do ponovne rasti prebivalstva. Takrat je kmetijstvo okrevalo in osnovni življenjski pogoji so se ponovno izboljšali. Posledično je prišlo do drugega vrhunca v rasti števila prebivalcev. V teh desetih letih je bila povprečna stopnja rodnosti 30%, hkrati pa se je smrtnost zmanjševala. Tako je v omenjenem obdobju pred načrtovanjem rojstev prebivalstvo prehitro naraščalo zato se je politična oblast vedno bolj nagibala k podpori načrtovanja rojstev prebivalstva (Saje, 2006, str. 228).

Tudi v času načrtovanega razvoja prebivalstva po letu 1973 je bila rast neenakomerna. Tudi to obdobje lahko nekako razdelimo glede na tendence rasti. Vlada se je vedno bolj zavedala resnosti hitrega naraščanja že tako številčnega prebivalstva in je začela poudarjati nujo, da se omenjeni trend ustavi. Prvih dvanajst let (do leta 1985) se je rast zmanjševala, saj so izdelali plan načrtovanja rojstev, kar je v kratkem času zmanjšalo stopnjo rodnosti in so tako prehitro rast uspešno zavrli. V naslednjih petih letih, do leta 1990, se je stopnja rasti prebivalstva spet nekoliko povečala. Zaradi reforme odpiranja Kitajske so izvedli sistem pogodbene odgovornosti pri kmetih, ki je povezal plačilo s proizvodnjo. Po tem sistemu je družina postala proizvodna enota in povečala se je potreba po otrocih. Hkrati so politiko načrtovanja rojstev nekoliko sprostiti kar je pripeljalo do povečanja rodnosti na kmetih. Po letu 1991 pa je rast prebivalstva sorazmerno nizka in postopoma celo upada. Na Sliki 9 prikazujem stopnjo rodnosti v Ljudski republiki Kitajski po nekaj letih pred uvedbo ter nekaj let po uvedbi načrtovanja rojstev.

Slika 9: Stopnje rodnosti po različnih obdobjih v promilih



Vir: Saje, 2003, Lastno delo.

Kot že omenjeno, prebivalstvo na Kitajskem ni enakomerno naseljeno, saj je jugozahod gosto naseljen, severozahod pa redko in so zato razlike med regijami izredno velike. Večinoma sušna in gorata pokrajina z visokimi planotami na severozahodu zavzema 57% celotnega kitajskega ozemlja, kjer živi komaj 5,7% celotnega prebivalstva.

Jugovzhodno od te ločnice so bolj vlažne in gosto poseljene nižine, ki zavzemajo približno 43% ozemlja in preživljajo kar 94,3% kitajskega prebivalstva. Zaradi velikih naravnih razlik je tudi gostota poseljenosti različna. Po popisu prebivalstva leta 1982 je bila gostota kitajskega prebivalstva 107 ljudi/km<sup>2</sup>. Leta 1990 je bilo na celini 1.143.330.000 prebivalstva. Gostota je bila 119 ljudi/km<sup>2</sup>. Leta 1997 je gostota narasla na 128 ljudi/km<sup>2</sup>, kar je trikratna povprečna svetovna gostota prebivalstva. Severozahodno od ločnice je gostota 10 ljudi/km<sup>2</sup>, jugozahodno pa presega 200 ljudi/km<sup>2</sup>. Od tega samo na področju spodnjega toka Dolge reke presega 600 ljudi/km<sup>2</sup>. V velikih in srednjih mestih gostota prebivalstva presega 1000 ljudi/km<sup>2</sup>, v Šanghaju pa je celo nad 2800 ljudi/km<sup>2</sup> (Saje, 2006, str. 230).

Po ustanovitvi LR Kitajske so se z gospodarskim razvojem in industrializacijo mestna središča vedno bolj krepila, vendar je delež mestnega prebivalstva naraščal sorazmerno počasneje kot v primerljivih gospodarsko slabo razvitih deželah. Leta 1990 je po uradni statistiki mestno prebivalstvo na celini štelo 296.512.100 ljudi, kar je komaj 26,23% takratnega celotnega prebivalstva. Leta 1996 je ta številka narasla na 359.500.000 ali 29,40%, leta 1997 pa so bile te številke 369.890.000 ali 29,92% kar pa ne vključuje okoli 100 milijonov kmečkega prebivalstva, ki se je v mesta priselilo nenadzorovano.

Kitajska si je zadala pet-, deset- ter petdesetletni plan ciljev za program načrtovanja prebivalstva in razvoja. Do leta 2005 naj bi število ostalo nekje okrog 1,33 milijarde ljudi, leta 2010 pa naj bi to število obvladali nekje do 1,4 milijarde ljudi. Vrh naj bi število prebivalstva doseglo okoli leta 2050, z 1,6 milijarde ljudi. Od nizkega naravnega prirastka naj bi prešla na ničelno prirastek, število bi se takrat počasi začelo manjšati in naj bi po ocenah sredi 22. stoletja padlo na 1,45 do 1,5 milijard ljudi. In če se bodo načrti uresničili, bo v nekaj desetletjih gospodarsko dohitela razvite države in takrat ne bo več država z najštevilčnejšim prebivalstvom na svetu.

#### **5.4.1 Politika enega otroka**

Na strukturo kitajskega prebivalstva v 20. stoletju je v veliki meri vplivala t.i. politika enega otroka. Izraz, ki ga uporabljajo v kitajščini, v direktnem prevodu pomeni »načrtovanje rojstev«. Politika enega otroka je mednarodno razširjen izraz, s katerim poimenujemo politiko, ki jo je kitajska vlada začela izvajati, da omeji rast števila prebivalstva. Sam izraz se je pojavil z zahtevo, ki jo ta politika postavlja od leta 1979, in to je, da ima en zakonski par le enega otroka. Ta zahteva pa ima pravzaprav veliko izjem, kot so kmečke družine, pripadniki manjšin, družine z invalidnim otrokom itd., kjer ta izraz ni najbolj primeren, zato je marsikdaj bolj primerno uporabljati izraze »načrtovanje rojstev«, »načrtovanje družin« in »kontrola rojstev«.

Že v zgodnjih sedemdesetih letih so si demografi po vaseh in mestih prizadevali za nadzor rasti prebivalstva, razširjali so propagando o kontracepciji, vendar je bil uspeh teh akcij omejen. Z vsemi močmi je bilo treba začeti izvajati načrtovanje prebivalstva. Tako je leta 1981 vlada ustanovila Državno komisijo za načrtovanje rojstev, leto kasneje pa izdala navodilo. S tem je začrtala strategijo za izvajanje načrtovanja rojstev. V javnosti so razširili slogane: »dobro je roditi le enega otroka« in »posebno mesto edincem«.

Z uvedbo politike enega otroka je bilo treba spremeniti miselnost prebivalstva o zakonu in rojevanju. Od tradicionalne miselnosti »zgodnja poroka, zgodnje rojstvo, veliko otrok, veliko sreče« k novi »pozna poroka, pozno rojstvo, manj rojevati, boljše rojevati«. Na začetni stopnji socializma je bila družba še nekoliko zaostala, gospodarstvo še ni bilo razvito in materialna ter kulturna raven življenja sta bili še vedno nizki. Vendar pa rast prebivalstva pomembno vpliva na razvoj družbe, saj lahko zaustavi ali pospeši razvoj družbe in pogojuje proizvodnjo materialnih dobrin.

Od leta 1979 na Kitajskem spodbujajo politiko enega otroka. V mestih so, razen v nekaterih posebnih primerih, resno izvajali to politiko. Na podeželju so določili, da se v revnih družinah lahko rodi drugi otrok vendar je bilo strogo prepovedano rojstvo tretjega. Med prebivalstvom narodnih manjšin se mora prav tako nadzirati rojstva, vendar pa je politika tam nekoliko bolj sproščena (Saje, 2006, str. 232).

Po navedenih načelih je načrtovanje prebivalstva v praksi dobilo naslednjo podobo: zakonski par se je javil v območni enoti za načrtovanje prebivalstva, kjer je dobil karton za rojstvo. Par je moral počakati na njemu določen čas, v katerem lahko žena rodi. S tem je država oz. vsako območje po svojem načrtu obdržalo število novorojenih v okviru določene kvote. Paru so za čas pred dovoljenjem svetovali primerno kontracepcijo. Po rojstvu prvega otroka so v določenih okoliščinah starši zaprosili za rojstvo drugega otroka. Če so izpolnjevali določene, omejene pogoje, jim je vlada dovolila rojstvo drugega otroka. Starši, ki so se ob rojstvu otroka odločili, da bo to njihov edin otrok, so dobili za to posebno potrdilo o edincu, s pridobitvijo katerega so bili deležni številnih olajšav in bonitet. Vsaka območna administrativna enota je sama določala natančnejša pravila o izvajanju načrtovanja rojstev, postavila je območne predpise, določala nagrade in kazni v zvezi z izvajanjem načrtovanja rojstev.

Na primeru Šanghaja si lahko ogledamo tudi kazni za kršitve: pari, ki imajo nelegalno drugega otroka, morajo plačati kazen v vrednosti trikratnega letnega povprečnega prihodka lokalnih delavcev. Če ima par višji dohodek od povprečnega, bo kazen znašala trikratni povprečni letni dohodek para. Pari, ki imajo tri ali več nelegalnih otrok, morajo plačati kazen od štiri- do šestkratne vrednosti letnega povprečnega dohodka. Neporočeni pari plačajo kazen za prvega otroka, če so že v legalnih letih za poroko, če pa še niso v legalnih letih za poroko pa je denarna kazen še višja. Tudi tisti pari, ki imajo dovoljenje za rojstvo drugega otroka, vendar ga imajo prezgodaj, plačajo denarno kazen.

Propaganda in v zadnjih letih milejša politika sta uspeli spremeniti mišljenje ljudi, ki se danes strinjajo s tem, da je bolje roditi manj otrok in zanje dobro poskrbeti. Želje so sicer še vedno višje od zahtev države, vendar se mladi starši, ki živijo v mestih in bolj razvitih regijah, z izvajanjem načrtovanja rojstev večinoma strinjajo. Situacija je seveda drugačna na kmetih in med manjšinskim prebivalstvom, vendar pa zanje obstajajo nekoliko ohlapnejša opravila. Dobra stran izvajanja načrtovanja družin je ta, da poteka hkrati s programi izobraževanja in gospodarskega razvoja ter zaščito žensk.

Po nekaj letih izvajanja politike enega otroka je bil napredek očiten. Politika enega otroka je od konca 70-ih let naprej sestavni del planov razvoja Kitajske. Kakor vidimo pri zahodnih državah, je padec natalitete povezan z gospodarskim razvojem države. Kitajska pa je na tem področju naredila nekaj enkratnega, prehitela je gospodarski razvoj in uspela zmanjšati nataliteto v relativno kratkem času. S tem se je obranila velikega bremena za državo. Po izračunih naj bi v teh nekaj desetletjih s politiko enega otroka preprečili približno 300 milijonov rojstev. Ta državo, ki se spopada s pomanjkanjem naravnih virov in visoko brezposelnostjo, je ta številka ogromna.



## 5.4.2 Problemi strukture prebivalstva

Politika enega otroka je bila uspešna pri zmanjšanju skupne rodnosti in zaviranju rasti prebivalstva, hkrati pa je prinesla tudi nove probleme. Kakor hitro so zmanjšali nataliteto, so nenadoma dosegli hitro staranje prebivalstva. V naslednjih desetletjih bo to številno staro prebivalstvo pomenilo ogromno breme za državo. Poleg tega so nastali še drugi problemi, ki spremljajo to politiko in ji še vedno dajejo svojevrsten pečat. Najbolj pereči med temi problemi so: skupna kvaliteta življenja še ni visoka, povečevanje nesorazmerja med spoloma, sistem socialnega zavarovanja še ni popoln in povpraševanje po službah je še vedno veliko. Začetek 21. stoletja na Kitajskem zaznamuje vrhunec skupnega števila prebivalcev, vrhunec števila starih ter vrhunec števila aktivnih ljudi. Naravni viri na prebivalca se bodo še zmanjševali, pojavil se bo problem pokojnin ter še poglobil problem brezposelnosti (Saje, 2006, str. 234).

### 5.4.2.1 Staranje prebivalstva

Staranje prebivalstva že od začetka 20. stoletja spremlja razvite zahodne države in vpliva na tamkajšnje gospodarske in politične spremembe. V začetku 21. stoletja se žarišče tega procesa prenaša v dežele v razvoju, v drugi polovici tega stoletja pa naj bi se tako rekoč že ves svet spopadal s tem problemom. Po drugi svetovni vojni je vprašanje staranja prebivalstva postalo pomembne del razprav najprej v razvitih državah, od šestdesetih let naprej pa so pozornost usmerili tudi k razvijajočim se državam, posebno azijskim, kjer je vprašanje staranja prebivalstva tudi vedno bolj začelo riniti v ospredje. V razvitih državah je prišlo do stagnacije ali celo negativne rasti, v nerazvitih državah je rodnost šele začela padati, v razvijajočih se državah pa v zadnjih petdesetih letih rodnost očitno padla in naraščanje prebivalstva se je upočasnilo. Tudi na Kitajskem, se pojavlja vprašanje, kdo bo preživel starejše občane.

Starejši prebivalci predstavljajo 6,96% vse kitajske populacije<sup>31</sup>. V ospredju je problem skrbi za starejše. Na Kitajskem tradicionalno za starejše ljudi skrbi družina, vendar se razmere spreminjajo, tako da bo potrebno sprejeti nove ukrepe. S politiko enega otroka se je namreč močno zmanjšalo rojevanje otrok in posledično bo na en zakonski par padla odgovornost za dva para staršev. Drugo vprašanje je vprašanje pokojnin, kajti z rastjo starejšega prebivalstva bodo naraščali tudi stroški za pokojnine. Leta 1978 je bila ena upokojena oseba na 30,3 zaposlene. Leta 1999 se je ta številka precej spremenila, saj pride ena upokojena oseba na 3,7 zaposlenih. Če bo ostala upokojitvena starost žensk pri 55-ih letih in moških pri 60-ih letih, se bo ta številka do leta 2030 povzpela na eno upokojeno osebo na 2,4 zaposlene. Zato je za Kitajsko pomembno, da ohrani stabilno gospodarsko

---

<sup>31</sup> Po mednarodnih standardih velja družba, ki ima nad 10% ljudi starejših od 60 let, in 7% ljudi, starejših od 65 let, za starajočo se družbo. Kitajska se po teh merilih uvršča med omenjeno.

rast, s problemi staranja pa se sooča tudi vlada in je pripravljena nuditi pomoč predvsem v teh primerih.

Za naslednjih 50 let napovedujejo 3,2% letno rast števila starejših ljudi. Do leta 2040 naj bi predstavljali kar 26% vsega prebivalstva. To pomeni, da bo v povprečju ena od štirih oseb starejša. Od leta 1995 država pokojnin ni več izplačevala v celoti, delavci so morali del pokojnine prihraniti sami. Velika večina starostnikov danes nima dovolj lastnih prihrankov za preživljanj, kar je veliko ekonomsko breme za državo in posamezne družine.

#### **5.4.2.2 Nesorazmerje med spoloma**

Skupno razmerje med moškimi in ženskami ni pravo merilo za razmerje med spoloma, ker je v različnih letih razmerje različno. Pomembno je razmerje med novorojenci ter med prebivalstvom v dobi porok. Nesorazmerje spolov med novorojenci je skrb vzbujajoče. Razmerje je 116,9, kar pomeni, da se na 100 novorojenih deklic rodi okoli 116 novorojenih dečkov. Spolna diskriminacija je še vedno zelo razširjena med kmečkim prebivalstvom ter v nerazvitih območjih. Predvsem na podeželju mora Kitajska še naprej reklamirati idejo o enakosti moških in žensk, potrebno je tudi poskrbeti za izboljšanje življenjskih razmer deklic. Čeprav je vlada prepovedala spolno selekcijo novorojenčkov z ugotavljanjem spola z ultrazvokom in opravljanjem splava na podlagi tega, je še vedno zelo težko kontrolirati zdravnike, ki nudijo usluge na črno. Vlada poskuša preko sloganov na podeželju utrditi enakost spolov; in sicer z »roditi fanta ali punčko je enako« in »Hči tudi nadaljuje družino«.

## **6 SKLEP**

Kitajska je bila še petindvajset let nazaj zaostala in revna država. Gospodarsko stanje je bilo pred reformami zelo slabo, saj je produkt zrasel le 3,0% na desetletje, kar je zelo malo glede na demografsko eksplozijo (Hessler, 2007, str 101). Vendar pa kitajsko gospodarstvo postaja vse pomembnejše na ravni svetovne ekonomije. Med ostalimi azijskimi državami je Kitajska hitro širila svoj delež v svetovni trgovini. Spremembe, ki jih je doživela v zadnjih 20 letih, na prehodu iz planskega v tržno gospodarstvo, se odražajo tudi na trgu dela. Vedno bolj pomemben postaja privatni sektor, število državnih podjetij pa se je močno zmanjšalo. Na milijone ljudi, ki so nekoč imeli doživljenjsko zaposlitev, je bilo odpuščenih. Kljub preseljevanju v obalne province, kjer je zaposlitev lažje najti, in razvoju države še vedno prevladuje velik presežek ponudbe delovne sile, v ruralnem sektorju okoli 150 milijonov, na področju nekdanjih državnih podjetij pa 10 do 11 milijonov. Čeprav je na Kitajskem prisotna močna urbanizacija, je večina prebivalstva še vedno ruralnega, okrog 60%, medtem ko jih je bilo pred tremi desetletji 80% (Brooks, Tao, 2003, str. 3).

Gospodarska politika bo tudi v letu 2007 usmerjena v zagotavljanje dolgoročno vzdržne gospodarske rasti, da bi lahko zagotovili nova delovna mesta in znižali napetosti, ki se pojavljajo zaradi sprememb v družbi. Za Kitajsko so namreč značilna številna strukturna neskladja – med panogami, med provincami, med različnimi oblikami porabe. Po mojem mnenju mora vlada republike Kitajske zagotoviti bolj enakovredno delitev dohodkov, ki bi omogočila večjo socialno varnost celotnega prebivalstva. Menim, da mora Kitajska nadaljevati z ekonomskimi saj bo le tako lahko ohranila visoko produktivnost in zmanjšala dohodkovne razlike. Vlada mora zavzeti močnejšo vlogo v razvoju socialnega varstva saj bo s tem omogočila, da bodo dobički od gospodarske rasti enakovredneje razdeljeni. Gospodarska rast sicer prinaša velik potencial za višanje dohodkov preko povišane produktivnosti vendar pa prinaša s sabo tudi potrebo po zaščiti delavcev.

Poleg zmanjšanja regionalnih razlik v zaposlovanju, zmanjšanja razlik v plačah, reševanju problema naraščanja starajočega se prebivalstva, bi morala Kitajska poseči še na druga področja zakonodaje. Ob vstopu v WTO je država sicer izpolnila mnogo zavez pri liberalizaciji svojega gospodarstva vendar pa mnoge ostajajo še neuresničene. Med pomembnejšimi je prevelika vloga države v gospodarstvu, zakonodaja, ki diskriminira tuja podjetja pred domačimi, ovire pri migracijah prebivalstva iz osrednjega dela Kitajske na obalna območja. Evropska podjetja, ki bodo želela s kitajskimi tekmovati z nizkimi cenami, bodo za ohranitev konkurenčnosti morala proizvodnjo vzpostaviti na Kitajskem. Vedno več je evropskih podjetij, ki imajo za kitajski trg tam tudi proizvodnjo za ta trg. Uspešno prodajati Kitajcem pa pomeni spoznati njihove potrošnike in podjetnike. Izhodišče za uspešno prodajo na kitajski trg je spoznanje, da je Kitajsko nemogoče obravnavati kot eno državo. Ogromne razlike med mestom in vasjo, med bogatimi in revnimi ter srednjim razredom segmentirajo potrošnike (Svetličič, Sicherl, 2006, str. 10).

## LITERATURA

1. Aziz J., Duenwald C.: Chinas Provincial Growth Dynamics. Washington : International Monetary Fond, 2001. 23 str.
2. Brooks R., Tao R.: China's labor market performance and challenges. Washington : International Monetary Fond, 2003. 17 str.
3. Fang T.: Chinese business negotiating style. Thousand Oaks : Sage, 1999. 339 str.
4. Gustafsson Bjorn, Shi Li: The effects of transition on the distribution of income in China. *Economics of Transition*, Oxford, 9(2001), 3, str. 593-617.
5. Hayashi T.: China's Economic Development and the Role of Foreign – Funded Enterprises. *Research Report*. 39(2003), 60 str.
6. Hessler P.: Kitajska mesta po tekočem traku. *National Geographic*, Ljubljana, št. 7, 2007, str. 97-121.
7. Hirschleifer Jack: *Economic Behavior in Adversity*. Chicago : University of Chicago press, 1987. 310 str.
8. Lamut V.: *Velika verstva sveta*. Koper : Ognjišče, 1991. 456 str.
9. Mackerras C., Taneja P., Young G. : China since 1978: reform, modernisation and socialism with Chinese characteristic. *The China Journal*, Australia, št. 34, 1995, str. 291-294.
10. Moise E. Edwin: *Modern China : A history*. 2.izdaja. London : Longman, 1994. 250 str.
11. Morris J. Daniel, Etkin P. Lawrence, Helms M. Marilyn: China : The bitter roots of foreign trade through the eyes of asian culture. *Competitiveness Review*, 11(2001), 2, str. 25-37.
12. Morrison Wayne M.: *China's Economic Conditions*. Issue Brief for Congress. Foreign Affairs, Defense and Trade Division USA. 14 str. [URL: <http://fpc.state.gov/documents/organization/21124.pdf> ], 2005.
13. Morton W. S., Lewis C.M: *China: It's history and culture*. China: McGraw-Hill Professional, 2004. 368 str.
14. Mwaura G., Sutton J., Roberts D.: Corporate and national culture – an irreconcilable dilemma for the hospitality manager. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 10(1998), 6, str. 212 – 220.
15. Prasad E., Wei S.: *The Chinese Approach to Capital Inflows: Patterns and Possible Explanations*. Washington : International Monetary Fond, 2005, 32 str.
16. Pungartnik P.: *Kitajsk pogajalsko vedenje*. Diplomsko delo. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 2003. 80 str.
17. Roland Gerard: *Transition and Economics*. Cambridge, Massachusetts : The MIT Press, 2000. 379 str.
18. Saje Mitja: Deng Xiaoping in njegov vpliv na politiko ter reforme sodobne Kitajske. Ljubljana : Oddelek za azijske in afriške študije, Filozofska fakulteta, 3(1999), 1/2, str. 51-75.

19. Saje Mitja: Sodobna Kitajska - Politični in gospodarski razvoj : Znanstveno raziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2006. 340 str.
20. Solomon Robert: The Transformation of the World Economy. Second Edition. London: MacMillian Press, 1999. 217 str.
21. Šutić Nikola: Tranzicija kitajskega gospodarstva. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 48 str.
22. Tršar Ž.: Institucionalne spremembe v Ljudski Republiki Kitajski med leti 1978 in 2003. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 40 str.
23. Qian Yingyi: The Process of China's Market Transition (1978-98): The Evolutionary, Historical, and Comparative Perspectives. Stanford university, 1999. 35 str. [URL: <http://www-econ.stanford.edu/faculty/workp/swp99012.pdf> ], 10.5.2007.
24. Wolf M.: Different Routes in Pursuit of Economic Greatness, Asia's Emerging Giants. Financial Times, London, 3(2006), 3, str. 4-5.
25. Zhang Yongjin: China Goes Global. London : Foreign policy Centre. 14 str. [URL: <http://fcp.org.uk/fsblob/449.pdf#search=china%20goes%20global>], 14.4.2007.

## VIRI

1. Amnesty International: spletna stran organizacije. [URL :<http://www.amnesty.si/clanek.php?id=639>], 13.4.2007.
2. BBC, spletna stran. [URL: [http://www.bbc.co.uk/slovene/news/story/2005/12/051226\\_yearrender\\_asia.shtml](http://www.bbc.co.uk/slovene/news/story/2005/12/051226_yearrender_asia.shtml)], 20.08.2007
3. Boković Zorana.: Made in China brez samoomejitev. [URL:[http://www.delo.si/index.php?sv\\_path=43,49&so=Delo&da=20050312&pa=17&ar=81f046e2158679a3731e132451251d0c04](http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,49&so=Delo&da=20050312&pa=17&ar=81f046e2158679a3731e132451251d0c04)], 17.06.2007.
4. Chinability, spletna stran. [URL: <http://www.chinability.com/GDP.htm>], 24.08.2007.
5. CIA, spletna stran. [URL:<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html>], 19.3.2007.
6. CSLS research report: China's Productivity Performance and Its Impact on Poverty in the Transition Period. 81 str. [URL: [http://www.csls.ca/reports/10-03-01\\_china.pdf](http://www.csls.ca/reports/10-03-01_china.pdf)], 21.7.2007.
7. Gu E.: Labour market insecurities in China. [URL: [http://www.ilo.org/public/english/protection/ses/download/docs/labour\\_china.pdf](http://www.ilo.org/public/english/protection/ses/download/docs/labour_china.pdf)], 28.05.2007.

8. Herr, Hansjorg, Priewe: High growth in China – Transition without a Transition Crisis?. 24 str. [URL:<http://www.macropolicies-berlin.de/download/HighGrowthinChina.pdf>] 10.04.2007.
9. Izvozno okno Republike Slovenije: Gospodarske rast in industrijska proizvodnja. [URL:<http://www.izvoznookno.si>], 25.07.2007.
10. Morrison Wayne M.: China's Economic Conditions. Issue Brief for Congress. 17 str. [URL:<http://fpc.state.gov/documents/organization/21124.pdf>], 16.07.2007
11. RTV, spletna stran. [URL:[www.rtv slo.si/modload.php?&c\\_mod=rnews&op=sections&func=read&c\\_m enu=4&c\\_id=93387](http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_m enu=4&c_id=93387)], 10.04.2007.
12. Svetličič M., Pavle S.: Kitajci prihajajo; grožnja ali priložnost?. 24 str. [URL: [www.mednarodni-odnosi.si/cmo/docs/Kitajci%20prihajajofin1006.doc](http://www.mednarodni-odnosi.si/cmo/docs/Kitajci%20prihajajofin1006.doc)], 4.07.2007.
13. Time.com, spletna stran. [URL: [http://www.time.com/time/time100/timewarp/ie3/w\\_STST13.html](http://www.time.com/time/time100/timewarp/ie3/w_STST13.html)], 29.03.2007.
14. Yeh K.C. China's economic growth: Recent trends and prospects. [URL: <http://www.rand.org/publications/MR/MR1300>], 29.6.2007.
15. WTO, spletna stran. [URL: <http://www.wto.org/>], 14.07.2007.
16. Zasavje, spletna stran. [URL: [http://zasavje.org/sistem/viewnews.php?cmd=article&id\\_news=00000005095](http://zasavje.org/sistem/viewnews.php?cmd=article&id_news=00000005095)], 13.4.2007.